

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918” DIN ALBA IULIA

FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOLOGIE

ȘCOALA DOCTORALĂ DE ISTORIE

DESPĂRȚĂMÂNTUL ALBA IULIA AL ASTREI

(1870-1948)

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Conducător de doctorat:

Prof. univ. dr. Eva **MÂRZA**

Doctorand:

Dragoș-Lucian **CURELEA**

**Alba Iulia
2018**

Cuvinte cheie: despărțământ, Alba Iulia, Asociațiunea Transilvană, construcție națională, formare culturală, Ioan Teculescu, Eugen Hulea, biblioteci și școli pentru popor, cercuri culturale, monumente de for public.

CUPRINS

INTRODUCERE	3
I. VIAȚA POLITICĂ ȘI CULTURALĂ A ROMÂNILOR DIN TRANSILVANIA ÎNTRE 1861-1948	12
1. Înființarea Asociațiunii. Condiții și evoluție.....	12
2. Colaborarea Asociațiunii cu instituțiile României după anul 1918.....	62
II. APRECIERI ISTORIOGRAFICE	91
1. Aprecieri istoriografice generale privind Asociațiunea.....	91
2. Istoriografia privind Despărțământul Alba Iulia al Astrei.....	115
III. STRUCTURA DESPĂRȚĂMÂNTULUI ALBA IULIA AL ASTREI	124
1. Directori și președinți.....	125
2. Membrii.....	136
3. Adunările generale ale Asociațiunii în Alba Iulia.....	159
4. Adunările ale membrilor Despărțământului Alba Iulia al Astrei.....	163
5. Agenturile comunale. Cercurile culturale.....	192
IV. FORME SPECIFICE DE ACTIVITATE ÎN DESPĂRȚĂMÂNTUL ALBA IULIA AL ASTREI	206
1. Dizertații și prelegeri pentru popor.....	206
2. Conferințe pentru intelectuali.....	220
3. Biblioteci pentru popor.....	229
4. Școlile pentru adulți. Susținerea financiară a tinerilor din despărțământ.....	246
CONCLUZII	263
BIBLIOGRAFIE	269
ANEXE	302

Cadrul general

Dorinței de progres a societății românești, tot mai evidente în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea i-a corespuns în Transilvania activitatea Asociațiunii în general și a despărțămintelor sale, în special. În această provincie din Monarhia Habsburgică, modernizarea societății a avut câteva premise, regimul apărut după Revoluția de la 1848-1849, cel neoabsolutist încadrat între 1849-1860 și care a fost urmat de cel liberal între 1860-1867, situație în care Asociația pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român a putut fi înființată la Sibiu (1861), ca urmare a unui întreg efort depus de intelligentsia națiunii române. Înființarea Asociațiunii a însemnat pentru evoluția poporului român din Transilvania un eveniment de maximă importanță, urmat de constituirea, câțiva ani mai târziu a Partidului Național Român din Transilvania, în Conferința de la Miercurea Sibiului (1869).

Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român a fost înființată în Sibiu (1861) de către membrii de marcă ai elitei românești din această provincie. Asociațiunea Transilvană a însemnat pentru românii transilvăneni punerea în aplicare a unor proiecte asociaționiste mai vechi, care au urmărit realizarea de către elita românească a unei societăți literare, iar potrivit altor opinii și autori a fost vizată de apariția unui for academic-cultural. Printre precursorii Asociațiunii, l-am remarcat pe Simion Bărnuțiu, deoarece acesta a exprimat la Blaj, încă din anul 1848, cu mult înaintea înființării Asociațiunii, care să fie crezul și scopul acestei instituții românești „cultura națională cu puteri unite, căci cultura este astăzi măsura fericirii și bunăstării fiecărui popor”. Armele spiritului vor fi pe viitor utilizate în vederea construirii identității naționale românești din Transilvania, cu deosebire în plan cultural.

Cu răbdare și tact, Asociațiunea Transilvană a realizat magistral acest scop, începând din 1861, fapt observat în afirmarea tenace, constantă și continuă a românilor din această provincie. Manifestările culturale ale unui popor cuprind pe lângă creația științifică, literară, artistică, de învățământ și demersurile specifice pe care le desfășoară asociațiile, societățile și reuniunile culturale prin activități dintre cele mai diverse: societăți de lectură, societăți pentru fond de teatru, reuniuni ale meseriașilor, ale femeilor, ale învățătorilor, coruri etc. Între toate aceste forme de manifestare ale elitei românești din Transilvania, ne-am oprit în studiul care urmează asupra Asociațiunii. Cercetarea noastră a urmărit să prezinte în mod cronologic istoria manifestărilor funcționale și a exprimărilor cultural-specifice național-românești care au avut loc într-una dintre cele mai importante structuri teritoriale ale sale *Despărțământul Alba Iulia al Astei* între anii 1870-1948.

Cu privire la metodologia folosită în activitatea de cercetare menționăm că au fost studiate surse documentare existente în Arhivele Naționale Istorice Centrale ale Statului, Fondurile *Președenția Consiliului de Miniștrii*, *Inspectoratul Școlar al Ținutului Mureș* și *Liga*

Antirevizionistă Română, cele aflate în Arhiva Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Fondurile, *Inspectoratul Clerului Militar și Arhieriei*. De asemenea, în Biblioteca Academiei Române a fost parcurs Fondul *Arhiva Alexandru Lapedatu*, iar în Biblioteca Mitropoliei Ardealului, Fondul *Andrei Șaguna*. Documente din Fondul „Astra” Alba Iulia, care se găsește în arhiva Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia au fost de asemenea de maxima utilitate în realizarea acestei cercetări. În Serviciul Județean Sibiu al Arhivelor Naționale au fost accesate informații din Fondul *Astra*, *Documente și Pachete corespondență*, *Consiliul Dirigent* și *Alexandru Vaida Voievod*. În Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale au fost parcurse documente din Fondurile *Consiliul Național Român*, *Prefectura Județului Alba*, *Tribunalul Alba Iulia*, *Protopopiatul Ortodox Român*. Amintim și Fondul *Manuscrise* care se află în Biblioteca județeană „Astra” Sibiu.

Totodată au fost parcurse documentele administrative ale Asociațiunii, *Statutele* și *Regulamentele*, care au fost înnoite periodic, în funcție de noile realități în care instituția culturală sibiană s-a manifestat de-a lungul existenței sale, atât în plan central, cât și teritorial prin demersurile funcțional-organizatorice, dar și prin activitatea culturală specifică, care a avut loc în despărțămintele sale. Documentele amintite au fost utile, studiate și citate deoarece ne-au oferit informații și date esențiale pentru a înțelege felul în care această instituție culturală a românilor din Transilvania a fost organizată și a funcționat. Au prezentat modul în care membrii săi au fost clasificați și activau în secțiile cultural-științifice, dar și modul în care au fost organizate și s-au desfășurat în adunările generale anuale, cât și cele care au fost organizate în interiorul structurilor teritoriale din Transilvania ale Asociațiunii, în cazul cercetării de față, în *Despărțământul Alba Iulia al Astreii*

În vederea realizării acestei lucrări a fost consultată bibliografia generală, dar și cea specială pentru a înțelege istoria și evoluția Asociațiunii, dar și mecanismele funcționale întâlnite în despărțăminte. Prin parcurgerea studiilor și articolelor de specialitate, accentul cercetării a fost așezat pe demersurile specifice care s-au desfășurat în despărțămintele în Transilvania. Dincolo de cadrul general, a fost de a surprinde, prezenta și esențializa în mod cronologic activitatea specifică din arondarea despărțământului albaiulian. Documentele de arhivă, bibliografia accesată, studiile și articolele care au fost parcurse ne-au fost folositoare în vederea înțelegerii evoluției fenomenului cultural astrist din Transilvania, atât anterior Unirii din 1918, cât și după această dată în România Mare. Monografiile, care au ca subiect activitatea Asociațiunii de-a lungul perioadei cuprinse între 1861-1950 și surprind amploarea funcțională, administrativă, culturală, și educativă a Asociațiunii au fost de asemenea cercetate. Amintim, în ceea ce privește istoria despărțământului albaiulian, monografiile lui Matei Fehérvári, Virgil Cucuiu, Leonte Opreș și Eugen Hulea, (din perioada interbelică) și studiile publicate asupra unor etape din evoluția structurii teritoriale a Asociațiunii

din Alba Iulia de cercetătorii Nicolae Josan, Valer Moga și Gabriela Mircea. Mai recent, au fost publicate medalioanele unor reprezentanți ai acestui despărțământ în revista *Dacoromania*.

Asociațiunea Transilvană pentru Literatura și Cultura Poporului Româna a fost gândită de la început ca o instituție culturală în care să se manifeste academic elita românilor transilvăneni. Aceasta, a polarizat în jurul scopului și programului său, elita și publicul românesc din Transilvania, indiferent de confesiunea avută, care a format acea intelligentsia militantă în vederea formării națiunii române și a conștiinței sale specifice.

Pentru a-și putea atinge scopul, Asociațiunea a colaborat și cu alte societăți culturale ale românilor, Academia Română, Asociația Arădană pentru cultura și conversarea poporului român, Societatea pentru fond de teatru român. De asemenea, menționăm contribuția pe care reprezentanții elitei românești din Transilvania au avut-o la înființarea Astei Basarabene, a Astei Bănățene, a Astei Dobrogene. Ca urmare a înființării Academiei Române (1867), activitatea Asociațiunii avea cu prioritate educarea românilor transilvăneni. Comitetul central părăsind linia academică a instituției s-a dedicat educației poporului român prin prelegeri pentru popor, conferințe pentru intelectuali, cursuri pentru analfabeți, organizarea de expoziții, înființarea unor așezăminte culturale (muzee, case naționale, biblioteci, altele) organizarea școlilor mixte pentru țărani, dar și ridicarea unor monumente de for public. (grupuri statuare, monumente ale eroilor).

Construcția națiunii române și prin intermediul actului cultural a fost de la început interesul major asumat de Asociațiune în Transilvania. Reprezentanții acestei națiuni din Transilvania au fost conștienți de faptul că acțiunea revoluționară era depășită în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Aceștia s-au orientat în mod tactic și realist înspre o serie de manifestări culturale cu implicații în viața economică, socială, politică a românilor transilvăneni. Construcția națiunii prin manifestări culturale specifice a fost un demers pe care îl întâlnim în întreg spațiul „Miteleuropa” încă de la începutul secolului al XIX-lea.

Avem în vedere circulația ideilor, valorilor, conceptelor și suntem în asentimentul cercetătorului Ioan Bolovan care a considerat că Asociațiunea Transilvană a fost influențată de Maticile care au existat și s-au manifestat cultural-național în spațiul lumii slave. A fost un reper esențial pentru Matica Slovacă, constituită în 1863, (Martin) la doar doi ani după înființarea instituției cultural-naționale a românilor în anul 1861, la Sibiu. Pentru a-și atinge scopul, instituția culturală a adoptat proiectul juristului sibian Iacob Bologa, prin care s-a urmărit înființarea unor structuri teritoriale: despărțămintele. Al doilea președinte al Asociațiunii, Vasile Ladislau Pop, în adunarea generală de la Șomcuta Mare (1869) a considerat că, instituția pe care a condus-o își putea atinge mai bine scopul, contribuind în acest fel la ridicarea prin cultură a românilor și la formarea conștiinței lor naționale.

Asociațiunea Transilvană a reprezentat platforma cultural-națională prin care s-au manifestat elitele românești în scopul ridicării culturale, literare, științifice, iar spațiul manifestării specifice l-a reprezentat despărțământul și agenturile sale comunale până în 1920, iar după acel an, cercurile culturale. Din punct de vedere funcțional, Asociațiunea a fost condusă de adunarea sa generală, iar în plan executiv de Comitetul Central și de un președinte ales. Menționăm ca premisă esențială a reușitei înființării și activității instituției culturale, colaborarea care a avut loc între reprezentanții celor două confesiuni românești din provincie: ortodocșii și greco-catolicii. Atitudinea aceasta a favorizat apariția Asociațiunii, ba mai mult, a pus la dispoziția sa, cadre pregătite, spații de întrunire, experiență, dar și mijloace culturale specifice. Preoții și învățătorii au contribuit esențial la reușita programului asumat de intelligentsia românească prin *Statutele și Regulamentele Asociațiunii*. Primul președinte al Asociațiunii a fost episcopul ortodox de la Sibiu, Andrei Șaguna, iar canonicul din Blaj, Timotei Cipariu, vicepreședinte.

Remarcăm că, în Alba Iulia, că unul dintre principalii fondatori a fost Axente Sever. Menționăm că la acea dată fostul prefect în Revoluția de la 1848-1849, domicilia în comitatul Alba Inferioară, la Cricău. Între anii 1861-1869, Asociațiunea a menționat între colecții și oamenii săi de încredere din Transilvania și pe aceia pe care i-a avut în Alba Iulia. Axente Sever era administrator al unei proprietăți a statului în Cricău. Nominalizarea sa a fost făcută în ședința Comitetului central din 10 decembrie 1861. Nicolae Berghianu, proprietar în Alba Iulia, nominalizat de aceeași instituție executivă de la Sibiu, în ședința din 4 septembrie 1866. În ședința din 17 septembrie 1867, forul executiv i-a numit pe Alexandru Tordășanu, protopop ortodox al Alba Iuliei și Augustin Papu, omologul său greco-catolic.

Înființarea *Despărțământului Alba Iulia al Astrei* a fost posibilă ca urmare a unei adrese din partea Comitetului central al Asociațiunii și a răspunsului prompt al lui Axente Sever și al lui Alexandru Tordășanu. În temeiul adresei nr. 295/1869 a Comitetului central și ca urmare a discuțiilor confidențiale care s-au purtat în Ighiu (6 februarie 1870), între Axente Sever, Alexandru Tordășanu, Nicolae Berghianu, Augustin Papu și delegatul Nicolae Gaetanu era decisă constituirea *Despărțământului Alba Iulia al Astrei*. Acest proiect românesc s-a materializat în adunarea generală constitutivă desfășurată în sediul școlii confesionale ortodoxe, care funcționa pe lângă parohia din centrul Alba Iuliei (21 martie 1870). Comitetul de organizare al acestei adunări a fost format din A. Sever, Iacob Brândușanu, Alexandru Tordășanu, Nicolae Gaetanu, Nicolae Șandor de Vist, dar și alții.

Prin analiza pe care am realizat-o în această lucrare am urmărit să prezentăm evoluția culturală și formele specifice de activitate care au avut loc în *Despărțământului Alba Iulia al Astrei* de-a lungul celor 78 ani de existență. Apariția despărțământului albaiulian, organizarea sa, structura și numărul membrilor, dar și demersurile care a avut loc în acesta s-au datorat în principal

consensului care s-a format între reprezentanții elitei românești, protopopi, avocați, preoți, învățători până la Unirea din 1918. După această dată, *Despărțământul Alba Iulia al Astei*, ca de altfel și altele din Transilvania perioadei interbelice s-au manifestat în direcția pedagogiei sociale și a educației adulților. În rândurile elitei locale, după anul 1918 s-au manifestat cadre didactice, respectiv, ofițeri ai armatei române. Și în *Despărțământul Alba Iulia al Astei* am întâlnit în lucrarea pe care am întreprins-o, un comitet local în care au activat protopopi de ambele confesiuni, cum a fost cazul lui, Alexandru Tordășanu, Nicolae Ivan și Ioan Teculescu (ortodocși), Simion Micu, Vasile Hossu, Vasile Urzică, (greco-catolici), juriști, Rubin Patiția, Camil Velican, Ioan Pop, Zaharia Muntean, cadre didactice Ioan Sandu (ortodox) Leonte Opriș și Eugen Hulea (greco-catolici) și un medic-militar, locotenent-colonelul Nicolae Igna.

Prin programul său, Asociațiunea a urmărit, modificarea în bine a stării materiale și a celei spirituale a românilor, dar și ridicarea nivelului cultural și educațional al acestora. De-a lungul existenței sale, remarcăm organizarea de manifestări cu impact local și regional, precum adunările pentru popor, înființarea despărțământelor și a structurilor locale aflate în subordinea lor, (agenturi comunale, cercuri culturale, chiar cămine culturale), acordarea stipendiilor și a burselor pentru sprijinirea tinerilor, în formarea intelectuală (care urmau facultăți) sau în deprinderi tehnice (care învățau meserii), publicarea studiilor și a cercetărilor în oficiosul său, revista *Transilvania*, și în alte publicații care au apărut sub egida Asociațiunii în decadele interbelice.

A se vedea o serie de studii publicate de membrii despărțământului albaiulian încă din perioada în care director al său a fost Axente Sever, (disertații prezentate, formularistică și regulamente de lucru), iar apoi, și de către alți directori sau membrii comitetului local de conducere. Amintim aici pe Ioan Teculescu, (lucrări religios-moralizatoare, cărți de predică), Horia Teculescu (studii de folclor, literatură, dar și memorialistică, anuarele Liceului „Principele Nicolae” din Sighișoara), Eugen Hulea (studii istorice, iar după o perioadă monografii și memorialistică, documente din Revoluția de la 1848-1849). Remarcăm și monografiile apărute în decadele interbelice și care au avut ca autori intelectuali pe Matei Fehérvári, Virgil Cucuiu, Leonte Opriș, Eugen Hulea și în care aceștia au făcut referire la activitatea generală a Asociațiunii (E. Hulea) sau la activitatea cultural-specifică din acest despărțământ (V. Cucuiu și L. Opriș).

Conducerea acestui despărțământ a activat mai ales după anul 1905, dată de la care funcția de director, în urma alegerilor a revenit protopopului ortodox de Alba, Ioan Teculescu. Acesta a avut un rol important în vederea înființării bibliotecilor pentru popor (Dumitra, Ighiu, Micești, Șard, Totoi, Țelna), organizării prelegerilor pentru popor, susținerii conferințelor pentru intelectuali (Aiud, Alba Iulia, Teiuș, Ocna Mureș, Sebeș, Zlatna), organizarea școlilor pentru țărani, edificarea și organizarea unor așezăminte culturale în mediile rural și urban, (Muzeele dedicate lui Avram Iancu de la Vidra de Sus și Muzeul Unirii din Alba Iulia) case naționale, biblioteci, monumente de

for public (Monumentul eroilor de la Sântimbru, Monumentul eroilor din comunele, Blandiana și Cioara, dar și casa națională din Vințu de Jos) .

Despărțământul Alba Iulia al Astrei a avut la conducerea sa între anii 1870-1948 personalități de excepție. Printre aceștia s-au aflat Iacob Brândușanu, Axente Sever, Alexandru Tordășanu, Ioan Pipoș, Nicolae Ivan, canonicul Vasile Hossu, Rubin Patiția, Ioan Teculescu, Zaharia Muntean, Ioan Sandu, Romul Boca și Eugen Hulea și Nicolae Igna. Din punct de vedere socio-profesional, cei care au asigurat managementul cultural în despărțământul albaiulian am remarcat, 5 juriști, 4 reprezentanți de seamă ai Bisericii, 2 cadre didactice care ocupau funcții administrative în ierarhia sistemului de învățământ din România interbelică, 1 administrator de fond funciar și 1 medic militar cu grad de locotenent-colonel, care se afla în 1948 la conducerea Spitalului Militar din Alba Iulia.

Totodată, în lucrarea pe care am întreprins-o am pus în evidență activitatea organizatorică deosebită care s-a realizat în mandatele de conducere exercitate de Ioan Pipoș (1875-1887), Ioan Teculescu (1905-1923) și Eugen Hulea (1936-1947). Înființarea și activitatea care s-a desfășurat prin agenturilor comunale, organizarea cursurilor pentru analfabeți, înființarea bibliotecilor pentru popor în comunele mai importante din despărțământ, a cercurilor culturale, dar și organizarea școlilor pentru țărani au fost priorități ale celor care s-au aflat în fruntea despărțământului albaiulian

În *Introducerea lucrării* am prezentat cadrul general în care a fost înființată Asociațiunea, modul de analiză, abordare și structurare a cercetării, în funcție de sursele documentare, dar și de bibliografia generală și specială de care a fost nevoie în procesul de construcție al prezentei lucrări. A fost semnalat contextul care a permis constituirea despărțământelor în Transilvania și am justificat alegerea temei, respectiv precizarea titlului și motivarea alegerii sale. De asemenea, am selectat din rândurile oficiosului Asociațiunii, periodicul *Transilvania* două citate reprezentative, din studiile publicate de Ioan Lupaș și Andrei Bârseanu în numărul jubiliar din 1911, pe care le-am considerat reprezentative pentru a ne justifica demersul privind istoria, faptele și evoluția structurii locale a Asociațiunii în Alba Iulia.

În primul capitol, intitulat, *Viața politică și culturală a românilor din Transilvania între 1861-1948*. După o expunere generală cu privire la apariția și evoluția Asociațiunii am prezentat evoluția instituției culturale românești în contextul Dualismului, relația pe care instituția românească a fost nevoită să o aibe cu autoritățile. Cu prilejul organizării adunărilor generale anuale se realiza trimiterea listei de cotizanți ai Asociațiunii autorităților fiscale maghiare din Târgu-Mureș. Evident, trebuia cunoașcută cu exactitate situația financiară a Asociațiunii, exprimată prin fondurile deținute și capitalizate în Banca „Albina” din Sibiu, dar și în alte instituții de credit. Menționăm, înființarea Bibliotecii centrale a Asociațiunii, a Bibliotecilor pentru popor din despărțăminte, a Muzeului Asociațiunii în Sibiu (1905), redactarea primei Enciclopedii române, a

calendarelor Asociațiunii și a revistei *Transilvania* ca parte importantă a programului urmărit până în 1918

Am prezentat contribuția pe care Asociațiunea a avut-o la realizarea Unirii din 1918 și rolul inteligenței române în acest proces istoric și politic major al românilor. După anul 1918, Asociațiunea și-a reluat treptat programul și activitățile sale specifice, însă în noul context a trebuit să se raporteze la celelate instituții culturale care existau în România Mare. A cunoscut o regândire a scopului său, acesta mutându-se către pedagogia socială și educația adulților. După Primul Război Mondial, Asociațiunea a fost implicată în organizarea Încoronării Suvenerilor României Mari, Ferdinand I și Maria în Catedrala Încoronării din Alba Iulia (1922), a înființării Muzeului Avram Iancu de la Vidra de Sus, dar și în Serbările Unirii care au fost organizate la Alba Iulia în anul 1929.

Tot în Orașul Unirii, Asociațiunea a urmărit să înființeze un Muzeu, însă a trebuit să țină cont în acest proiect de existența unui Muzeu de Arheologie care era înființat la Alba Iulia încă din 1888 de Societatea de Istorie, Arheologie și Științele naturii. Între 1920-1929, această instituție culturală a purtat denumire de Muzeu Etnografic, pentru ca în contextul Serbărilor Unirii, să fie inaugurat la Alba Iulia de primul-ministru Iuliu Maniu „un Muzeu al Unirii” la 20 mai 1929.

În condițiile în care Muzeul Asociațiunii inaugurat la Sibiu în anul 1905 a reprezentat cel mai de seamă proiect muzeografic materializat în perioada antebelică. Muzeul Unirii din Alba Iulia, a fost cea mai de seamă realizare de profil a Asociațiunii în decadele interbelice. După anul 1938, Muzeul a devenit regional, a fost reorganizat de Ion Berciu și s-a bucurat de sprijinul rezidentului regal, generalul Dănilă Papp.

Totodată, în acest capitol am prezentat relațiile interinstituționale angajate de Asociațiune cu principalele instituții ale României Mari: Casa Regală, Guvernele, Biserica, Armata, cu sistemul de învățământ. În deceniile 4 și 5 din secolul al XX-lea, activitatea Asociațiunii a fost determinată de evoluțiile politice interene, dar și de situația internațională să colaboreze cu regimul inaugurat în 1938, de regele Carol al II-lea. Aplicarea prevederilor *Legii Serviciului Social* (1939) în Transilvania, mai precis în ținuturile Someș, Mureș și Timiș, au avut rezultate care au afectat activitatea specifică în despărțăminte, inclusiv la Alba Iulia, așa cum găsim semnalat într-un document semnat de Eugen Hulea. Asociațiunea a fost afectată în demersurile sale specifice din ultimii ani de existență ai săi de regimul comunist instalat la noi în țară în perioada 1945-1948.

Ceea ce nu au reușit să realizeze autoritățile maghiare în perioada Dualismului, „reuşeau” în 1950 autoritățile române locale și guvernării comuniști din București. Cu data de 14 aprilie 1950 printr-o hotărâre a Consiliului de Miniștri era decisă dizolvarea Asociațiunii și a altor societăți culturale. La 31 mai 1950, Tribunalul din Sibiu dispunea radierea a 31 de fundațiuni ale Asociațiunii, prin sentința civilă 1589 bis, patrimoniul lor trecând în proprietatea comunității urbane Sibiu.

În al doilea capitol, *Aprecieri istoriografice*, am evaluat stadiul cercetărilor actuale și am realizat aprecieri istoriografice generale asupra activității organizatorice, dar și asupra formelor specifice de activitate ale Asociațiunii. Studiarea temelor mari și a tendințelor istoriografice a fost și este una din cele mai răspândite preocupări și provocări ale istoricilor, dar și una dintre cele mai spinoase probleme de abordat în actualitate, mai ales în ceea ce privește Asociațiunea, datorită abundenței materialului istoriografic. Cu toate că Asociațiunea a beneficiat de atenția multor istorici, filologi, scriitori, oameni de cultură români, nu există până astăzi o prezentare sistematică și unitară a activităților specifice și a demersurilor funcționale care au fost organizate și s-au desfășurat prin toate despărțămintele sale.

Structura capitolului a fost gândită să acopere pe de o parte istoriografia generală a Asociațiunii și a despărțămintelor sale, iar pe de altă parte, am prezentat stadiul în care se găsește astăzi orizontul istoriografic local privind despărțământul albaiulian. De asemenea, am utilizat revista *Transilvania*, datorită informațiilor pe care ni le-a oferit cu privire la desfășurarea demersurilor administrative și organizatorice, respectiv, a manifestărilor cultural-specifice care s-au desfășurat între 1870-1948 în cadrul despărțământului albaiulian.

Al treilea capitol, *Structura Despărțământului Alba Iulia al Astrei*, este una consistentă, și în care ne-am propus și am reușit să prezentăm în succesiune cronologică apariția acestui despărțământ (1870), rolul și rostul directorilor, mai târziu al președinților. Adunările generale ale membrilor despărțământului albaiulian au fost prezentate cronologic și în strânsă legătură cu activitatea membrilor. Activitatea și clasificarea membrilor pe care Asociațiunea i-a avut în această structură teritorială a fost o preocupare a cercetării noastre. Pentru că în acest mod, am putut înțelege mai bine, atât reprezentarea teritorială a comunelor din despărțământul albaiulian, cât și posibilitățile financiare ale românilor care au format și au activat în *Despărțământul Alba Iulia al Astrei*.

Din 1926 a fost format Despărțământul central județean Alba al Astrei, care a avut în structura sa despărțămintele organizate în plasele administrativ-teritoriale ale județului Alba: Alba Iulia, Abrud, Aiud, Ighiu, Ocna-Mureș, Sebeș, Teiuș, Vințu de Jos, Zlatna. În cadrul acestora au fost organizate cercuri culturale în care s-au desfășurat activități specifice precum adunări generale, înființarea bibliotecilor pentru popor, prelegeri pentru popor, conferințe pentru intelectuali, organizarea de școli pentru popor în sensul pedagogiei sociale, serbări etc.

O prioritate a lui Eugen Hulea în perioada primului său mandat la conducerea acestui despărțământ a fost aceea de a înființa și instituționaliza un sistem de cercuri culturale, așa cum prevedeau Regulamentele din 1925. Printre acestea le-am remarcat datorită activității culturale pe cele din Ciugud, Hăpria, Micești, Șeușa și Partoș. În anul 1939, datorită *Legii Serviciului Social*, în

Alba Iulia a luat ființă Căminul cultural județean Alba, instituție care a avut în subordinea sa căminele culturale din acest județ

O notă definitorie în sensul asigurării coeziunii românești, dar și o dovadă de ospitalitate și omenie a reprezentat-o gestionarea situației refugiaților care s-au aflat în județul Alba în perioada 1940-1944, ca urmare a cedărilor teritoriale din 1940. În această acțiune am remarcat colaborarea exemplară dintre *Despărțământul Alba Iulia al Astrei*, condus Eugen Hulea și *Vicariatul ortodox de Alba*, în fruntea căruia s-a aflat protopopul-vicar Alexandru Baba, mai vechi și statornic membru al comitetului local de conducere a despărțământului albaiulian.

Am remarcat colaborarea dintre despărțământul local al Asociațiunii cu Vicariatul ortodox de Alba, în vederea primirii în condiții bune a Universității „Alexandru Ioan Cuza”, aflată într-un proces de relocare la Alba Iulia, Zlatna, Cricău și Micești în 1944-1945, datorită înaintării Armatei Roșii pe teritoriul României.

În al patrulea capitol, *Forme specifice de activitate în Despărțământul Alba Iulia* ne-am axat pe activitatea culturală care a avut loc la Alba Iulia și în teritoriul acestui despărțământ. Astfel, am prezentat disertațiile susținute și le-am clasificat numeric, tematic și din perspectiva apartenenței socio-profesionale a celor care le-au susținut. De asemenea, am făcut delimitările conceptuale și am definit noțiunile specifice cu care am operat. Am prezentat conferințele pentru intelectuali, prin ce s-au deosebit acestea în raport cu prelegerile pentru popor, atât din punct de vedere tematic, teritorial, dar și al apartenenței social-profesionale a celor care le-au susținut în Alba Iulia și în reședințele plaselor administrative ale județului Alba. Semnificativă în acest proces a fost implicarea Extensiunii universitare clujene în activitatea specifică a Asociațiunii în despărțămintele sale, implicit și la Alba Iulia după 1924.

În acest capitol am trecut în revistă bibliotecile pentru popor, în ordinea înființării și a activității specifice desfășurate. Am subliniat distincțiilor necesare între bibliotecile mari și cele pentru popor care activau în cadrul despărțămintelor, cu o atenție specifică acordată bibliotecilor înființate și existente de-a lungul timpului în despărțământul albaiulian. Capitolul prezintă înființarea, activitatea, organizarea și rezultatele desfășurate în cadrul școlilor pentru adulți. Acestea au avut loc în Astra județeană Alba după 1935, pentru tineri și tinere, în timpul președințiilor Romul Boca și Eugen Hulea cu ajutorul Garnizoanei Alba, a primăriei din Alba Iulia și a unor susținători particulari din localitate. Lucrarea aceasta se finalizează prin concluzii, urmate de bibliografia studiată pe care am structurat-o conform exigențelor academice și anexe pe care le-am considerat importante .

Teza se finalizează cu prezentarea concluziilor la care am ajuns. Între acestea am identificat că în perioada în care a existat, despărțământul albaiulian s-a confruntat atât cu perioade în care s-au manifestat crize interne, în special pentru conducerea acestei structuri a Asociațiunii, dar am

remarcat și momente în care activitatea sa a fost declarată de conducerea Asociațiunii ca fiind una bună și apreciată, în perioadele în care în fruntea despărțământului s-au aflat Ioan Teculescu (1905-1923) și Eugen Hulea (1936-1940, 1941-1947). Lucrarea de față a urmărit progresiv existența despărțământului albaiulian al Astei pe parcursul celor 78 de ani.

Sintagma unitară a titlului folosit *Despărțământul Alba Iulia al Astei (1870-1948)* ne-a permis structurarea informațiilor pe două mari direcții de cercetare. Prima a urmărit dinamica structurală și evoluția organizatoric-administrativă, focalizată pe activitatea constitutivă, pe numărul membrilor, clasificarea lor în funcție de potențialul economic deținut. Nu în ultimul rând, am insistat asupra activității celor care au condus destinele acestui despărțământ important din Transilvania, de-a lungul perioadei supuse atenției noastre. Am prezentat, în funcție de documentele parcurse și bibliografie, rolul acestora în fruntea despărțământului albaiulian.

Am urmărit și sistematizat formele specifice de activitate ale Asociațiunii care au fost desfășurate în despărțământul albaiulian, susținerea prelegerilor pentru popor, a conferințelor pentru intelectuali, înființarea de biblioteci pentru popor, școlile țărănești, ridicarea monumentelor, înființarea și susținerea muzeelor. Cercetarea ne-a permis să încadrăm activitatea care a avut loc în *Despărțământul Alba Iulia al Astei* în cea a asociațiilor culturale din Transilvania cu rezultate bune, chiar dacă au existat și momente în care activitățile culturale specifice, dar și manifestările organizatorice au stagnat.

Bibliografia a fost gândită și structurată conform exigențelor academice, dar și ținând cont de sfaturile oferite de conducătorul științific și comisia de îndrumare. Am finalizat lucrarea cu o serie de anexe pe care le-am gândit și sistematizat, considerând că sunt folositoare. De asemenea, pornind de la documente și bibliografie am sintetizat câteva medalioane ale unora dintre membrii reprezentativi din acest despărțământ de-a lungul timpului.

Cercetările punctuale ale despărțământelor din Beiuș, Mediaș, Reghin, Târgu Mureș, Tinca, Oradea, a acelor care au fost organizate în spațiul fostelor comitate Hunedoara și Zarand, ne-a arătat că realizarea istoriei despărțământului albaiulian va întregi cunoștințele deja acumulate. Totodată, prin demersul nostru vom da un exemplu pentru alte cercetări de acest gen, care vor contribui la completarea istoriei locale și regionale din Transilvania.

Originalitatea demersului nostru constă în abordarea întregii perioade de existență și manifestare organizatoric-funcțională și culturală a Asociațiunii în despărțământul său albaiulian. Conceperea temei a urmărit atât activitățile generale desfășurate în oricare alt despărțământ al Asociațiunii, cât și abordarea particulară și individualizată a demersurilor culturale specifice, pe care le-am întâlnit la nivelul despărțământului albaiulian în intervalul supus atenției, 1870-1948. Titlul tezei de doctorat l-am proiectat și gândit din perspectiva abordării cronologice a întregii istorii

astriste la Alba Iulia în condițiile în care într-un viitor apropiat se va aniversa centenarul României Mari.

Cercetarea pe care am întreprins-o va fi mult mai bine pusă în evidență, în condițiile în care pe viitor se va scrie istoria tuturor despărțămintelor Asociațiunii. Acest lucru va permite realizarea analizelor, sintezelor, comparațiilor, statisticilor, considerațiilor care să faciliteze recostituirea și prezentarea cât mai fidelă și obiectivă a întregii activități depuse de Asociațiune în slujba românilor din Transilvania, dar nu numai a lor. De folos ne-au fost informațiile din revista *Transilvania*, care prin apariția sa periodică ne-a permis o reconstituire a modelului central al Asociațiunii, cât și a structurilor sale teritoriale, despărțămintele.

În final, justificăm faptul că am ales ca temă de cercetare *Despărțământul Alba Iulia al Astei* fiind conștient că în istoriografia ultimelor două decenii au mai fost realizate cercetări și publicate studii asupra unora dintre despărțămintele Asociațiunii. În contextul apropiatului centenar al Unirii Transilvaniei cu România am considerat ca fiind utilă cercetarea noastră prin cunoașterea apariției, evoluției și formelor specifice de organizare și manifestare culturală a Asociațiunii în spațiul albaiulian. Pentru prima dată demersul nostru a cuprins întreaga istorie a acestui despărțământ, dar și formele de manifestare cultural-specifică, prin care instituția culturală Astra s-a manifestat în cetatea simbol a unității românești, între anii 1870-1948.

BIBLIOGRAFIE

FONDURI ARHIVISTICE

Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare, A.N.I.C.),

Fond, *Președenția Consiliului de Miniștrii. Inspectoratul Școlar al Ținutului Mureș.*

Fond *Liga Antirevizionistă Română.*

Arhiva Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române,

Fond *Inspectoratul Clerului Militar.*

Fond *Arhieriei.*

Biblioteca Academiei Române,

Fond *Arhiva Alexandru Lapedatu*, mapa XX, varia 19.

Biblioteca Mitropoliei Ardealului Sibiu,

Fond, *Andrei Șaguna.*

Biblioteca Județeană „Astra” Sibiu

Fond, *Manuscrite*, M.L. 3/5.

Direcția Județeană Alba a Arhivelor Naționale ale Statului,

Fond, *Prefectura Județului Alba.*

Fond, *Tribunalul Alba Iulia.*

Fond, *Consiliul Național Român Alba Iulia.*

Fond, *Protopopiatul Ortodox Român*

Direcția Județeană Sibiu a Arhivelor Naționale ale Statului,

Fond *Astra, Documente și Pachete corespondență.*

Fond *Consiliul Dirigent al Transilvaniei*.
Fond *Vaida-Voevod, Alexandru*,
Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia,
Fond *Documente „Astra” Alba Iulia*.

SURSE DOCUMENTARE

- 1918 la Români: documentele unirii: Unirea Transilvaniei cu România 1 decembrie 1918*, Vol. X, Ion Popescu-Puțuri, Editura Științifică și Enciclopedică, 1989.
- Actele privitoare la urzirea și înființarea Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, date în tipar de însăși Asociațiunea*, Sibiu, Tipografia Diecezană, 1862.
- A doua adunare generală a Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român, date în tipar de însăși Asociațiunea*, Tipografia Diecezană. Sibiu, 1862.
- A șasea adunare generală a Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român, date în tipar de însăși Asociațiunea*, Tipografia Arhidiecezană. Sibiu, 1866.
- Analele Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român*, vol. I, Sibiu, 1880 și vol. II, 1902-1908.
- Analele Uniunii profesorilor din Ardeal, Bănat și pățile ungurene*, Sibiu, 1919.
- Congresul cultural al Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român Astra ținut la Sibiu în 24, 25 și 26 Aprilie 1930*, Sibiu, 1930 în *Transilvania*, 61, nr. 1-6, 1930.
- Instrucțiuni privind aplicarea prin „Astra” a Legii Serviciului Social în Ținuturile Someș, Mureș și Timiș*, Sibiu, 1939.
- Magyar statisztikai évkönyv*, Budapest, Athenaeum, 1897-1898 (1885-1911).
- Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia, *România 85 (1918-2003). Documente ale Marii Uniri*, Alba Iulia, Editura Altip, 2003.
- Plămădeală, Antonie, *Contribuții istorice privind perioada 1918-1939. Elie Miron Cristea, documente, însemnări și corespondențe*, Sibiu, Editura Mitropoliei Ortodoxe a Ardealului, Crișanei și Maramureșului, 1987.
- Protocol despre a șasea adunare generală ce Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român a ținut la Alba Iulia în anul 1866*, Sibiu, 1866.
- Regulament al afacerilor interne pentru despărțămintele Asociațiunii*, Sibiu, 1912.
- Regulament pentru despărțămintele, cercurile culturale și regiunile Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român*, Sibiu, Astra, 1925.
- Regulamentele pentru Regionalele, Despărțămintele și Cercurile culturale ale „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român, «Astra»”*, Sibiu, 1936.
- Statutele Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român*, Sibiu, 1910.
- Statutele Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român*, Sibiu, 1919.
- Statutele Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român*, Sibiu, 1920.
- Statutele Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român*, Sibiu, 1925.
- Varga, E. Árpád, *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája. IV. Fehér, Beszterce-Naszód és Kolozs megye. Népszámlálási adatok 1850-1992 között. Fehér megye településeinek etnikai (anyanyelvi/nemzetiségi) adatai 1850-2002*; Csíksereda, Pro-Print Kiadónál, 2001.

PERIODICE

Analele Asociației „Andrei Șaguna”, 1919-1927.

Anuarul Liceului „Mihai Viteazul” din Alba Iulia, 1919-1920, 1940-1941
Apulum, 1939, 1940, 1941, 1942, 1983, 1985, 1987, 1993. 1996
Alba Iulia, 1919-1929.
Buletinul Episcopiei Cetății Albe-Ismail, anul VII, nr. 1, 1930.
Buletinul 51 al Despărțământului județean Sibiu al Asociațiunii („Astra”), Sibiu, 1928.
Buletinul Despărțământului județean Sibiu al „Asociațiunii” („Astra”), Sibiu, 1930.
Boabe de grâu, 1930.
Cultura creștină, 1923.
Cosânzeana, 1923.
Dreptatea, 1928.
Familia, 1866.
Gazeta Transilvaniei, 1861-1930.
Gazeta Oficială, 1919.
Îndrumător pastoral, 1992.
Monitorul Oficial 1921-1939.
Unirea, 1919-1929;
Unirea Poporului, IV, 1922.
Renașterea, 1923-1943
Societatea de mâine, 1926.
Telegraful Român, 1861-1923.
Transilvania, anul 1-anul 77, 1868-1946.
Țara Noastră, 1923.
Vatra Școlară. Revista oficială a Regiunii a IV-a școlare Sibiu, 1926.
Viața Creștină, 1999.
Vieța creștină, 1938.
Viitorul, XXI, 1928.

CORESPONDENȚĂ. MEMORII

Ciobanu, Mircea, *Convorbiri cu Mihai I al României (Adenda. Documente)*, București, Humanitas, 1991.
 Ghibu, Onisifor, *Oameni între oameni*, ediție de Ion Bulei, et alii, București, Editura Eminescu, 1990.
 Ghibu, Onisifor *în corespondență*, ediție îngrijită de Mihai O. Ghibu, București, Editura Semne, 1998.
 Goldiș, Vasile, *Corespondență (1888-1934), Scrisori trimise*, ediție de Gheorghe Șora, Cluj-Napoca, Editura Dacia, vol. I, 1992.
 Hitchins, Keith, Maior, Liviu, *Corespondența lui Ioan Rațiu cu George Barițiu, 1861-1892*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1970.
 Pușcariu, Sextil, *Memorii*, București, Editura Minerva, 1978.
 Pușcariu, Sextil, *Șpița unui neam din Ardeal*, Cluj-Napoca, Editura Clusium.
 Șaguna, Andrei, *Corespondența*, vol. II, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2008.
 Iorga, Nicolae, *Memorii*, Editura Științifică și Enciclopedică, vol. VI, 1968.
 Moldovan, Iuliu, *Amintiri și reflexiuni*, ediție de G. Brătescu, București, Editura Universitară „Carol Davila”, 1996.

ENCICLOPEDII, DICȚIONARE

- Agârbiceanu, Ion, *Greutățile presei române din Ardeal*, în *Almanahul presei române*, Cluj, 1926.
- Almanahul Societății Academice „Petru Maior”, al societăților pe facultăți și al cercurilor studențești regionale din Cluj*, Cluj, Tipografia „Cartea Românească” S.A., 1929.
- Avram, Alexandru, Crișan, Vasile, Sibiu. *Ghid cultural-turistic*, București, Editura FF Press, 1998.
- Alexandrescu, Ion, et alii, *Enciclopedia partidelor politice din România (1862-1994)*, București, Mediaprint, 1995.
- Dan, Petre, *Asociații, cluburi, ligi, societăți, Dicționar cronologic*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
- Dicționar de etnologie și antropologie*, coordonatori, Pierre Bonte și Michel Izard, Iași, Polirom, 1999.
- Dicționarul scriitorilor români*, coordonatori Mircea Zăciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu, București, Editura Fundației Culturale Române, 1995.
- Dunăreanu, Elena, *Presa românească sibiană (1851-1968)*, Sibiu, Institutul Tipografic Sibiu, 1969.
- Dunăreanu, Elena, *Almanahuri, anale, anuare sibiene*, Sibiu, Institutul Tipografic Sibiu, 1971.
- Enciclopedia partidelor politice din România (1862-1994)*, ediție de Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamina, Ioan Scurtu, București, Mediaprint, 1995.
- Enciclopedia Română*, (Corneliu Diaconovici), Sibiu, tom. I-III, 1898-1904.
- Giurgiu, Dorin, et alii, *Dicționarul personalităților Unirii. Trimișii românilor transilvăneni la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia*, Alba Iulia, Altip, 2010.
- Hangiu, Ion, *Dicționarul presei literare românești, 1790-1990*, București, Editura Fundației Culturale Române, ediția a II-a, 1996.
- Martinovici, Constantin Nicolae Istrati, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite*, Cluj Napoca, 1922.
- Mircea, Ionela, (coord.), *Prefectură și prefecți. Instituția Prefectului Județului Alba*, Alba Iulia, 2005.
- Minerva, *Enciclopedie română*, Cluj, 1929.
- Moldovan, Silvestru, Togan, Nicolae, *Dicționarul numirilor de localități cu populațiune română din Ungaria*, Sibiu, Editura Asociațiunii, 1909.
- Moldovan, Silvestru, Togan, Nicolae, *Dicționarul numirilor de localități cu populațiune română din Transilvania, Banat, Crișana și Maramurăș*, Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, ediția a II-a, 1919.
- Mruškovic, Viliam, *Matica slovenská Guide*, Martin, 1989.
- Păcurariu, Mircea, *Dicționarul teologilor români*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996.
- Popa-Andrei, Mirela, (Coord.), *Canonici, profesori și vicari foranei din Biserica Română Unită (1853-1918). Dicționar*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2013.
- Predescu, Lucian, *Enciclopedia Cugetarea*, București, Editura Cugetarea, 1940.
- Neagoe, Stelian, *Oameni politici români*, București, Editura Machiavelli, 2007.
- Tămaș, Sergiu, *Dicționar politic*, București, „Șansa” S.R.L., ediția a II-a, 1996.
- Wijnkoop, van Lüthi, Brusnowski, Paul, *Creștinismul în Sibiu. Ghid al confesiunilor și al lăcașurilor de cult / Christentum in Hermannstadt. Wegweiser zu Kurfessionen und Kirchen*, Sibiu/Hermannstadt, Editura Hora, 2002.

SINTEZE

- Agrigoroaei, Ion, *Starea de spirit și mentalități în timpul Marelui Război: corpurile de voluntari români din Rusia*, Iași, Editura Junimea, 2005.
- Bara, Ioan, Sebastian, *Județul Hunedoara: Monografie*, vol. V, Deva, Editura Emia, 2015.
- Bărbulescu, Mihai, Deletant Denis, Hitchins Keith, Papacostea Șerban, Teodor Pompiliu, *Istoria României*, București, Editura Enciclopedică, 1998.
- Bérenger, Jean, *Istoria Imperiului Habsburgilor 1273-1918*, traducere de Nicolae Baltă, București, Editura Teora, 2000.
- Boia, Lucian, *Relationships between Romanians, Czechs and Slovaks, 1848-1914*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1977.
- Bréviaire statistique de la Roumanie*, București, 1940.
- Campus, Eliza, *Din politica externă a României 1913-1947*, București, Editura Politică, 1980.
- Cartea Încoronării. Album comemorativ*, București, Imprimeria Națională, 1923.
- Căpiță, Carol, Dumitrescu, Doru, Manea, Mihai, *Istoria minorităților naționale din România. Material auxiliar pentru profesorii de istorie*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 2008.
- Comșa, Nicolae, Seiceanu, Teodor, *Dascălii Blajului*, București, Editura Demiurg, 1994
- Giurescu, C., Constantin, *Istoria României în date*, București, Editura Enciclopedică, 2007.
- Hitchins, Keith, *Românii 1774-1866*, ediția a III-a, traducere de George G. Potra și Delia Răzdoescu, București, Humanitas, 2013.
- Hitchins, Keith, *România (1866 - 1947)*, București, Editura Humanitas, 2004.
- Kirschbaum, J. Stanislav, *A History of Slovakia. The Struggle for Survival*, New York, Palgrave Macmillan, ediția a II-a, 1995.
- Mamina, Ion, Scurtu, Ioan, *Guverne și guvernări 1916-1938*, București, Editura Silex, 1996.
- Macartney, Carlie Aylmer, *The Habsburg Empire 1790-1918*, New York, Macmillan CO, 1969.
- Nicolescu, C., Nicolae, *Șefii de stat și de guvern ai României (1859-2003)*, București, Editura Meronia, 2003.
- Roth, Harald, *Mică istorie a Transilvaniei*, traducere de Anca Fleșeru și Thomas Șindilariu, prefață de Ovidiu Pecican, Târgu Mureș, Editura Pro Europa, 2006.
- Savu, G. Alexandru, *Sistemul partidelor politice din România, 1919-1940*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976.
- Scurtu, Ioan, *Istoria Partidului Național Țărănesc*, București, Editura Enciclopedică, ediția a II-a, 1994.
- Scurtu, Ioan, *Istoria României în timpul celor patru regi (1866-1947)*, Vol. III, *Carol al II-lea*, București, Univers Enciclopedic, 2001.
- Scurtu, Ioan; Bulei, Ion, *Democrația la români, 1866-1938*, București, Editura Științifică, 1990.
- Seton-Watson, Robert William, *History of the Czechs and Slovaks*, Hamden, Conn., Archon Books, 1965.
- Vlăsceanu, Mihaela, *Organizații și comportament organizațional*, Iași, Editura Polirom, 2009.
- 1920. Un act de justiție: Documente*, București, Editura Elion, 2001.
- România în Primul Război Mondial*, București, Editura Militară, 1978.
- Biserica Română Unită. 250 de ani de istorie*, Madrid, 1952.
- Zöllner, Erich, *Istoria Austriei. De la începuturi până în prezent*, vol. I-II, ediția a VIII-a, traducere de Adolf Armbruster, București, Editura Enciclopedică, 1997.
- Zorin Zamfir, Banciu, Jean, *Primul Război Mondial*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1995.

LUCRĂRI GENERALE

- Abrudan, Mircea Gheorghe, *Ortodoxie și Lutheranism în Transilvania între Revoluția pașoptistă și Marea Unire*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2014.
- Agârbiceanu, Ion, *Fața de lumină a creștinismului*, Tipografia Seminarului, Blaj, 1941.
- Agrigoroaei, Ion, *Starea de spirit și mentalități în timpul Marelui Război: corpurile de voluntari români din Rusia*, Iași, Editura Junimea, 2005.
- Albu, Nicolae, *Istoria școlilor românești din Transilvania între 1800-1867*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1971.
- Angelescu, Constantin, *Activitatea Ministerului Instrucțiunii 1922-1926*, București, 1926.
- Arató, Endre, *A Magyarországi nemzetiségek nemzeti ideológiája*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1983.
- Baboș, Alexandru, *Activitatea militară a Consiliului Dirigent. Aportul transilvănenilor la lupta de apărare a independenței și integrității României Mari*, București, Editura Academiei, 1996.
- Barițiu, George, *Părți alese din istoria Transilvaniei. Pe 200 de ani în urmă*, Sibiu, Editura Arhidiecezană, 1891.
- Bărbat, Virgil, *Extensiunea universitară*, Cluj, 1926.
- Bucur, Alexandru, Lupea, Cornel, *Ofițerii români. Din Regimentul 1 Grăniceresc român de la Orlat*, Sibiu, Editura Etape, 2001.
- Bocșan, Nicolae, *Ideea de națiune la românii din Transilvania și Banat în secolul al XIX-lea*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1997.
- Borza, Alexandru, *Amintirile turistice ale unui naturalist: călător pe trei continente; cuvânt înainte de prof. dr. N. Botnariuc; ediție îngrijită, studiu introductiv, note, tablou bio-bibliografic și glosar de Gheorghe Lascu*, București, Editura Sport-Turism, 1987.
- Bradley, F. N. John, *Czech Nationalism in the Nineteenth Century*, New York, Boulder, East European Monographs, Columbia University Press, 1984.
- Bratu, Ioan, *Învățământul secundar din Ardeal, în Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul 1918-1928*, București, 1929.
- Brătianu, Gheorghe, *Acțiunea politică și militară a României în 1919. În lumina corespondenței diplomatice a lui Ion C. Brătianu*, București, Editura Cartea Românească, 1939.
- Brusanowski, Paul, *Învățământul confesional ortodox din Transilvania între anii 1848-1918. Între exigențele statului centralizat și principiile autonomiei bisericești*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2005.
- Călin, Petru, *Tiparul Românesc Diecezan din Caransebeș: 1885-1918*, Reșița, Editura Banatica, 1996.
- Chiorean, Ioan, *Geneza și sfârșitul imperiului austro-ungar*, Târgu Mureș, Editura Mica Doris, 1995.
- Ciobanu, Vasile, *Contribuții la cunoașterea istoriei sașilor transilvăneni 1918-1944*, Sibiu, Hora, 2001.
- Ciorogariu, Roman, *Zile trăite*, Oradea, Editura Diecezană, 1926.
- Colan, Ion, *Casina Română din Brașov 1835-1935*, Brașov, Institutul de Arte Grafice „Astra”, 1935.
- Colan, Nicolae, *Academiile Teologice Ortodoxe, în Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul, 1918-1928*, vol. II, București, 1929.

- Corneanu, Constantin, *Sub povara marilor decizii. România și geopolitica marilor puteri. (1941-1945)*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2013.
- Duțu, Alexandru, *Mișcarea pentru unitatea culturală a românilor în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea*, în Ștefan Ștefănescu, (Coord.), *Națiunea română. Geneză, afirmare, orizont contemporan*, București, 1984.
- Ferenczy, György, *Golgota în Transilvania*, București, Editura Paco, 2001.
- Fehérvári, Matei, *Călăuza orașului Alba Iulia și a Județului Alba*, Alba Iulia, 1934.
- Florea, Marin, *Medicii și Marea Unire*, Târgu Mureș, Tipomur, 1993.
- Galántai, József, *Der Österreichisch-Ungarische Dualismus 1867-1918*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1990.
- Galea, Aurel, *Formarea și activitatea Consiliului Dirigent al Transilvaniei, Banatului și Ținuturilor românești din Ungaria*, Tipomur, Târgu-Mureș, 1996.
- Georgescu, Ioan, *Dr. Ioan Rațiu (1822-1902)*, Sibiu, Editura Arhidiecezană, 1928.
- Georgescu, Ioan, *Istoria bisericii creștine universale cu deosebită privire la istoria bisericii românești unite cu Roma*, Blaj, 1921.
- Ghibu, Onisifor, *Viața și organizația bisericească și școlară în Transilvania și Ungaria*, București, Institutul de Arte Grafice „Nicolae Stroilă”, 1915.
- Ghibu, Onisifor, *Evoluția secțiilor literare și științifice ale „Astrii”*, Sibiu, Biblioteca „Astra”, nr. 10, 1925.
- Giurescu, C., Dinu, *România în Al Doilea Război Mondial*, București, All Educațional, 1999.
- Gomboș, C. Constantin, *Istorie, suferință și speranță*, Timișoara, Eurostampa, 2010.
- Haviar, Štefan, Kučma, Ivan, *V pamäti národa: kniha o Matici Slovenskej*, Martin, Matica Slovenská, 1988.
- Hinescu, Ana, Hinescu, Arcadie, *Oameni de ieri și de azi ai Blajului*, Blaj, Editura Eventus, 1994.
- Hitchins, Keith, *Cultură și naționalitate în Transilvania*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1972.
- Hitchins, Keith, *Studies in East European Social History*, vol. II, Leiden, 1981.
- Huszár Antal, *A Magyarországi Románok-Bizalmas Használata-Munkatársak közreműködésével, írta Huszár Antal*, Belügyminiszteri Fordító, Budapest, 1907.
- Hodoș, Enea, *Cercetări. Cu privire la trecutul școalelor confesionale ortodoxe române din Ardeal*, Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1944.
- Iacob, Gheorghe, Platon, Alexandru-Florin, *Istoria Universității din Iași*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2010.
- Iancu, Gheorghe, *Contribuția Consiliului Dirigent la consolidarea statutului național unitar român (1918-1920)*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1985.
- Ignat, Adrian, *Aportul Bisericii la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918*, București, Editura Universitară, 2011.
- Itu, Maria, *Forme instituționalizate de educație populară în România 1859-1918*, București, Editura Enciclopedică, 1981.
- Lăcătușu, Ioan, Lechințan, Vasile, Pătrunjel, Violeta, *Românii din Covasna și Harghita*, Miercurea-Ciuc, Editura Grai românesc, 2003.
- Lupea, Cornel, *Racovița. Monografia unei străvechi așezări sibiene*, Sibiu, Casa de Presă și Editură Tribuna, 1995.
- Mády, L. Loránd, *De la privilegiu la uniformizare. Sașii transilvăneni și autoritățile austriece în deceniul neoabsolutist (1849-1860)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2008.
- Maior, Liviu, *Habsburgii și românii*, București, Editura Enciclopedică, 2006.

- Maier, Liviu, Pop, Ioan-Aurel, Bolovan, Ioan Bolovan, *Asociaționism și naționalism cultural în secolele XIX-XX. 150 de ani de la întemeierea Astrei*, Cluj-Napoca, Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, 2011.
- Malița, Liviu, *Eu scriitorul. Condiția omului de litere în Ardeal între cele două războaie*, Cluj-Napoca, Fundația Culturală Română, Centrul de Studii Transilvane, 1997.
- Manuilă, Sabin, *Știința de carte a populației României*, București, 1936.
- Marica, George, *Studii de istoria și sociologia culturii române ardelenice în secolul al XIX-lea*, Vol. I, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1977.
- Martin, Gilber, *The Seond World War*, New York, Herbert Holt Company, 1991.
- Mateiu, Ioan, *Din carnetul unui dascăl*, Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1912.
- Mózes, Mihály *Evoluție urbană și schimbare a modului de viață, în Transilvania văzută în publicistica istorică maghiară. Momente din istoria Transilvaniei în revista História*, Miercurea-Ciuc, Pro-Print, 1999.
- Neagu, Romulus, Rovența, Georgina, Crișan, Dorin, (coordonatori), *Omagiu Liceului „Avram Iancu” Brad 1869-1969*, Sibiu, Institutul Poligrafic, 1969.
- Neagoie, Stelian, *Triumful rațiunii împotriva violenței*, Iași, Junimea, 1977.
- Neagoie, Stelian, *Universitatea Daciei Superioare la Sibiu*, în *Viața universitară clujeană interbelică*, vol. II, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1980.
- Neamțu, Gelu, *Procesele de presă ale ziarului „Federațiunea”, în Românii din Transilvania împotriva dualismului austro-ungar (1865-1900)*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1978.
- Netea, Vasile, *Istoria Memorandului românilor din Transilvania și Banat*, Colecția Transilvania, București, Editura Fundațiilor Regale, 1947.
- Netea, Vasile, *George Barițiu. Viața și activitatea sa*, București, Editura Științifică, 1966.
- Netea, Vasile, *Spre unitatea statală a poporului român. Legături politice și culturale între 1859-1918*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979.
- Netea, Vasile, *Octavian C. Tăslăuanu în lupta pentru desăvârșirea unității naționale*, în *Octavian C. Tăslăuanu, Volum comemorativ*, Miercurea-Ciuc, 1978.
- Nistor, Silviu, Ioan, *Comuna și județul. Evoluție istorică*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2000.
- Opriș, Ioan, *Alexandru Lapedatu și contemporanii săi*, Cluj-Napoca, Editura Alabastră, 1997.
- Pascu, Ștefan, *Făurirea statului național unitar român-1918*, vol. II, București, Editura Academiei, 1983.
- Pascu, Ștefan, *Misiunea istorică a gărzilor naționale în luptele de dezrobire din 1918*, București, f.e., 1943.
- Pascu, Aurel, *Ioan Axente Sever (1821-1906)*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1985.
- Păcurariu, Mircea, *Dicționarul teologilor români*, București, Editura Andreiană, 1996.
- Pădurean, Augustin, Hognogi, Dănuț Liviu, *Poartă spre cer*, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2005.
- Peteanu, E., Aurel, *Din galeria marilor dispăruți ai Banatului*, vol. IV, Lugoj, 1938.
- Pinca, Petru, *Istoricul Episcopiei Armate (cu Sediul la Alba Iulia) între 1921-1948*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2013.
- Plămădeală, Antonie, *Contribuții istorice privind perioada 1918-1939-Elie Miron Cristea-documente, însemnări, corespondențe*, Sibiu, Editura Arhidiecezană, 1987.
- Plămădeală, Antonie, *Dascăli de cuget și simțire românească*, Sibiu, Editura Arhidieceznă, 1985.
- Polverejan, Șerban, Cordoș, Nicolae, *Mișcarea memorandistă în documente. 1885-1897*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1978.

- Popa, Ioan, *Liceele teoretice sibiene între 1918-1948*, Sibiu, Editura Magister, 2005.
- Popa, Ioan, *Învățămintul sibian. Repere istorice și documentare*, Sibiu, Editura Magister, 2007.
- Popa, Ioan, *Dimensiuni etno-identitare și national-politice în spațiul școlar sud-transilvănean*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2013.
- Popea, Mihai, *Arhiepiscopul și mitropolitul Andrei baron de Șaguna*, Sibiu, Editura Arhidiecezană, 1879.
- Preda, Dumitru, Alexandrescu, Vasile, Prodan, Costică, *În apărarea României Mari. Campania armatei române din 1918-1919*, București, Editura Enciclopedică, 1994.
- Preda, Dumitru, *România și Antanta: Avatarurile unei mici puteri într-un război de coaliție 1916-1917*, Iași, Institutul European, 1998.
- Pușcariu, Ioan, *Notițe despre întâmplările contemporane*, Sibiu, Editura Arhidiecezană, 1913.
- Pușcariu, Sextil, *Brașovul de altădată*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1977.
- Racovițan, Mihai, *Alexandru Vaida Voevod între Memorand și Trianon (1892-1920)*, Sibiu, Editura Tribuna, 2000.
- Racovițeanu, Mihai, Ciolan, Ioan, Voicu, Constantin, *Transilvania, istorie și dăinuire românească: documente oficiale ungare confirmă*, București, Editura Militară, 1993.
- Răcilă, Emil, *Contribuții privind lupta românilor pentru apărarea patriei în primul război mondial. 1916-1918*, București, Editura Științifică, 1981.
- Rider, Jacques le, *Europa Centrală sau paradoxul fragilității*, Iași, Polirom, 2001.
- Roșu, Elisaveta, *Roman R. Ciorogariu (1852-1936). Repere istorice*, Oradea, Editura Arca, 2007.
- Rotaru, Jipa, König, Carol, Duțu, Alesandru, *Armata română în Al Doilea Război Mondial*, București, Editura Meridiane, 1995.
- Rotariu, Traian, *Demografie și sociologia populației. Fenomene demografice*, Iași, Polirom, 2003.
- Rotariu Traian, (coord.), Bădescu, Gabriel, Culic, Irina, Mezei, Elemér, Mureșan, Cornelia, *Metode statistice aplicate în științele sociale*, Iași, Editura Polirom, 2006.
- Rusu, N. Dorina, *Istoria Academiei Române. Repere cronologice*, București, Editura Academiei, 1992.
- Savu, Alexandru, G., *Dictatura regală*, București, Editura Politică, 1970.
- Sîrghie, Anca, *Memorandistul Nicolae Cristea și epoca sa*, Sibiu, TehnoMedia, 2011.
- Sigmirean, Cornel, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clueană, 2000.
- Sima G., [Onisifor Ghibu], *Școala românească din Transilvania și Ungaria - dezvoltarea ei istorică și situația ei actuală*, București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1915.
- Simionescu, Ion, *Țara noastră. Natură, Oameni, Muncă*, București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol al II-lea”, 1938.
- Snagov, Ioan-Dumitru, *România în diplomația Vaticanului 1939-1944*, București, Editura Garamond, 1991.
- Stan, Constantin, *Școala poporană din Făgăraș și de pe Târnave*, Sibiu, Institutul de Arte Grafice „Dacia Traiana”, 1928.
- Stancu, Marcel, *Sibiul și electrificarea României*, Sibiu, Editura Honterus, 2014.
- Stoica, Vasile, *Suferințele din Ardeal*, Cluj-Napoca, Editura Murion Impex, 1994.
- Stoina, Neculai, Racovițan, Mihai *Academia Trupelor de Uscat „Nicolae Bălcescu”, Sibiu. 150 de ani de învățământ militar românesc (1847-1997)*, Sibiu, TipoTrib, 1997, ediția a II-a, 2000.
- Suciu, Vasile, *Gheorghe Lazăr. La o sută de ani de la moartea lui*, 1923.

- Șandru, Dumitru, *Reforma agrară din 1921 în România*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1975.
- Șerban, I. Ioan, *Voluntarii transilvăneni și bucovineni din Rusia pentru întregirea neamului*, Alba Iulia, Editura Aeternitas, 2003.
- Teculescu, Justinian, *Pentru neam și pentru lege (Cuvântări și predici)*, Sfântu Gheorghe, Editura Angvstia, ediție îngrijită de Luminița Cornea, 2006.
- Teculescu, Justinian, *Pentru neam și pentru lege*, Sighișoara, Tipografia Miron Neagu, 1931.
- Telkes, Simon, *Hogy magyarosítsuk a vezeték neveket? / Cum să maghiarizăm numele de familie?*, Budapest, Pesti Konyvnyomda, 1898.
- Thiesse, Anne Marie, *Crearea identităților naționale în Europa. Secolele XVIII-XIX*, traducere de Andrei-Paul Codrescu, Cornelia Capverde și Giuliano Sfichi, Iași, Polirom, 2010.
- Tilea, Viorel, Victor, *Acțiunea diplomatică a României. Noiembrie 1919-martie 1920*, Sibiu, 1925.
- Triteanu, Lazăr, *Școala noastră (1850-1918). Zona culturală*, Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1919.
- Tulbure, Gheorghe, *Mitropolitul Șaguna. Opera literară. Scrisori pastorale Circulări școlare. Diverse*, Sibiu, Tipografia Arhidiecezană, 1938.
- Turda, Marius, *Ideea de superioritate națională în Imperiul Austro-Ungar (1880-1918)*, traducerea de Atilla Varga, prefață Sorin Mitu, Cluj-Napoca, Editura Argonut, 2016.
- Voina, Gheorghe, *Destinele luminii; peste un secol de electricitate în județul Alba*, Alba Iulia, Editura Altip, 2000.
- Wild, Andreas, *Frații Lapedatu-artizani ai României moderne în generația Marii Uniri*, Fundația Lapedatu, 2017.
- Zaciu, Mircea, *Ion Agârbiceanu*, București, Editura Minerva, 1972.
- Zeletin, Ștefan, *Burghezia română. Neoliberalismul*, București, Editura Nemira, 1997.
- Zöllner, Erich, *Istoria Austriei. De la începuturi până în prezent*, vol. I-II, ediția a VIII-a, București, Editura Enciclopedică, 1997.

LUCRĂRI SPECIALE

- Agârbiceanu, Ion, *Asociațiunea transilvană pentru literatura și cultura poporului român Astra. Ce a fost? Ce este? Ce vrea să fie?*, Sibiu, 1936.
- Barcianu, Popovici-Daniil, *Cuvânt de deschidere al ședinței festive a jubileului de 25 de ani al Societății de lectură «Andrieu Șaguna» în Almanach. Suvenir de la primul jubileu al societății, serbat la 25 de ani de existență, în 12/24 iunie 1893 (1868-1893)*, Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane 1893.
- Bucuța, Emanoil, *Biblioteca satului*, București, 1936.
- Bologa, Vasile, *Monografia „Școlii civile de fete cu internat și drept de publicitate” cu internat a „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român” din Sibiu pe 25 de ani de la înființare*, Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1911.
- Bolovan, Ioan, *Asociația Națională Arădeană pentru cultura poporului român. 1863-1918: Contribuții monografice*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2011.
- Borș, Silviu, *Biblioteca centrală a Asociațiunii 1861-1950*, Editura InfoArt Media, 2011.
- Brad, Traian, *Lectura și biblioteca publică la Cluj*, Cluj-Napoca, Cartea Cărții de Știință, 2001.
- Bradu, Ion, *Reuniunea Culturală „Cele Trei Crișuri”, din Oradea, în Contribuții culturale bihorene*, Comitetul Județean pentru Cultură și Educație, Oradea, 1974.
- Brote, Eugen, *Chestiunea română în Transilvania și Ungaria*, București 1895.

- Čepan, Oskár, *Ideové a lieterárne súvislosti Martina*, în (Coord.: Vojtech Sarluska), *Martin v slovenskyhdejinach*, Martin, Matica Slovenská, 1986.
- Clopotel, Ion, *Revoluția din 1918 și unirea Ardealului cu România*, Cluj, Editura Revistei Societatea de Măine, 1926.
- Curticăpeanu, Vasile, *Mișcarea culturală românească pentru unirea din 1918*, București, Editura Științifică, 1968.
- Colan, Ion, *Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român „Astra”*, Brașov. *După zece ani*, Brașov, 1938.
- Constantinescu, Jean, Leontin, *Chestiunea Transilvaniei*, București, Editura Jurnalul Literar, 1997.
- Cornea, Luminița, Catrina, Constantin, Lăcătușu, Ioan, *Teculeștii din neam în neam*, Sfântu Gheorghe, Editura Angvstia, 2008.
- Drecin, Mihai, D., *Banca „Albina” din Sibiu, (1871-1918)*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1982.
- Eppel, Marius, *Un mitropolit și epoca sa: Vasile Mangra (1850-1918)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2006.
- Faur, Viorel, *Istoricul despărțământului „Astrei” din Beiuș (1898-1918)*, Oradea, Editura Universității din Orada, 2006.
- Georgescu, Ioan, *Ce este și ce vrea să lucreze Asociațiunea ?*, Sibiu, Editura Arhidiecezană, 1921.
- Giura, Lucian, Giura, Geraldina, Maura, *Despărțământul Mediaș al Astrei (1890-1948)*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2008.
- Giura, Lucian, Țepeluș, Dumitru, *Despărțământul Toplița al Astrei*, Sibiu, TehnoMedia, 2014.
- Greco, V., Victor, *Astra 1861-1950, Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, 125 de ani de la înființare* București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1987.
- Hitchins, Keith, *A Nation Affirmed: The Romanian National Movement in Transylvania, 1860-1914*. Bucharest, The Encyclopaedic Publishing House, 1999.
- Hitchins, Keith, *Ortodoxie și naționalitate. Andrei Șaguna și românii din Transilvania*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2016.
- Hulea, Eugen, *Astra, istoric, organizare, statute și regulamente*, Sibiu, Editura Astrei, 1944.
- Holhoș, Ioan, Mariș, Ioan, Dunăreanu, Elena, Câmpeanu, M., Vasile, Salade, Nicolae, *Astra și Marea Unire*, Sibiu, Biblioteca Județeană „Astra”, 1990.
- Ittu, Constantin, *Tainele Bibliotecii Brukenthal*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2005.
- Josan, Nicolae, *Adeziunea populară la mișcarea memorandistă. Mărturii documentare 1892-1895*, București, Editura Științifică, 1996.
- Josan, Nicolae, *Memorandistul moș Rubin Patiția 1841-1918*, Alba Iulia, Editura Altip, 2002.
- Krestić, Vasilije, *Istorija srpske štampe u Ugarskoj 1791-1914*, Novi Sad, Matica srpska, 1980.
- Lascu, Viorica, Știrban, Marcel, *Consiliul Național Român din Blaj*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1978.
- Macavei, Elena, *Asociațiunea Astra și adunările generale 1861-2011*, Sibiu, Editura Asociațiunii Astra, 2011.
- Maior, Liviu, *Mișcarea națională românească din Transilvania 1910-1914*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1986.
- Maior, Liviu, *Memorandul. Filosofia politico-istorică a petiționalismului românesc*, Cluj-Napoca, Editura Fundației Culturale Române, 1992.
- Manciulea, Ștefan, *Biblioteca Centrală din Blaj*, Blaj, 1938.

- Manuilă, Sabin, *Recensământul general al populației României din decembrie 1930*, București, 1938.
- Manuilă, Sabin, *Recensământul general al României din 1941*, București, 1944.
- Matei, Pamfil, *Asociațiunea transilvană pentru literatură română și cultura poporului roman (Astra) și rolul ei în cultura națională (1861-1950)*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1986.
- Matei, Pamfil, *Asociațiunea. În lumina documentelor (1861-1950). Noi contribuții*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2005.
- Matei, Pamfil, *Andrei Bârseanu și „Asociațiunea”*, Sibiu, Editura InfoArt Media, 2011.
- Maxwel, Alexander, *Choosing Slovakia: Slavik Hungary, the Czechoslovak Language and Accidental Nationalism*, New York, I. B. Tauris, 2009.
- Mârza, Iacob, *Școală și națiune. Școlile din Blaj în epoca renașterii naționale*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1987.
- Mârza, Iacob, *Zenovie Pâclișanu. Contribuții la o monografie*. Ediție de Radu Mârza, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2017.
- Mircea Ionela, (Coord.), *Lista prefectilor Județului Alba în perioada 1920-1949, în Prefectură și prefecți. Instituția Prefectului Județului Alba*, Alba Iulia, 2005.
- Michel, Bernard, *La mémoire de Prague. Conscience nationale et intelligentsia dans l'histoire tchèque et slovaque*, Paris, Librairie Academique Perrin, 1986.
- Moga, Valer, *Astra și Societatea 1918-1930*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2003.
- Netea, Vasile, *Sub stindardul „Astrei”. Două decenii de activitate culturală în Despărțământul Reghinului 1919-1939*, Cluj, 1939.
- Nicola, Roxana, Gabriela, *Despărțămintele Astrei în comitatele Hunedoara și Zarand (1873-1918)*, Sibiu, TehnoMedia, 2009.
- Opriș, Leonte, *10 ani de activitate culturală în județul Alba*, Alba Iulia, 1931.
- Opriș, Pavel, *Viața și faptele lui Ioan Pipoș fostul comite suprem (fișpan) al Zarandului, principalul factor la înființarea gimnaziului din Brad. O pagină luminoasă din istoria Zarandului. Scrisă pe baza documentelor autentice*, Orăștie, Tipografia Nouă, 1907.
- Păcățian, V., Teodor, *Cartea de Aur sau luptele politico-naționale ale românilor sub coroana ungară*, Sibiu, Editura Iosif Marschall, 1904.
- Păcurariu, Mircea, *Cărturari sibieni de altădată*, Sibiu, Editura Andreiană, 2015.
- Păcurariu, Mircea, *Politica statului ungar față de biserica românească din Transilvania în perioada dualismului (1867-1918)*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1986.
- Păcurariu, Mircea, *200 de ani de învățământ teologic la Sibiu (1786-1986)*, Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhiepiscopale, 1987.
- Popović, J. Dušan, *Matica srpska, Srbi u Vojvodini*, Tom 2, Beograd, 1990.
- Preda, Gheorghe, *Activitatea Astrei în 25 ani dela Unire (1918-1943)*, Sibiu, Editura Astrei, 1944.
- Pușcaș, Vasile, *Marea Unire*, Cluj-Napoca, Editura Studia, 1998.
- Radu, Cosmin, *Prin Ardeal*, București, f.e., 1923.
- Racovițan, Mihai, Matei, Pamfil, *Sibiul și Marea Unire*, Sibiu, Cercul Militar, 1993.
- Retegan, Simion, „*Epoca care surâde*”: *Românii în anii liberalismului habsburgic, 1860-1865*, în *Istoria României. Transilvania*, vol I, Cluj-Napoca, Editura George Barițiu, 1997.
- Romînașu, Radu, *Asociații culturale românești din Oradea și Județul Bihor în perioada interbelică*, Oradea, Editura Universității din Oradea, 2008.
- Rostás, Zoltán, *Strada Latină nr. 8*, București, Curtea-Veche, 2009.

- Rotariu, Traian, Semeniuc, Elena, Mezei, Elemer, *Recenământul din 1900. Transilvania, Populația după ocupații*, în *Seria Studia Censualia Transsilvanica*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2006.
- Rotariu, Traian, *Recensământul din 1910*, vol. II, *Populația după ocupații*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2006.
- Rustoiu, Ioana, Cristea, Marius, Cutean, Smaranda, *Excelență sub două flamuri. Dănilă Papp (1868-1950)*, Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia, Editura Altip, 2015.
- Serbările Încoronării M.M.L.L. Regelui și Reginei României. Alba Iulia-București, 15, 16, 17 octombrie 1922*, București, Imprimeria Națională, 1923.
- Suciu, Felician, *Aspecte din activitatea „Astrei” în Despărțămintele Reghin și Târgu-Mureș (1872-1940)*, teză de doctorat, Alba Iulia, Universitatea 1 decembrie 1918, Facultatea de Istorie și Filologie, 2012; îndrumător: prof. univ. dr. Cornel Alexandru Tatay.
- Sofronie, Mihai, *Aspecte ale activității Asociațiunii transilvane (Astra) până la 1918*, Sibiu, Editura Caleidoscop, 1996.
- Sofronie, Mihai, *Asociațiunea transilvană Astra, model de organizare culturală până la 1918*, Sibiu, Editura Caleidoscop, 1996.
- Sofronie, Mihai, *Asociațiunea Transilvană (Astra). De la solidaritate la unitate națională*, Sibiu, Editura Caleidoscop, 1998.
- Sofronie, Mihai, *Mitropolitul Andrei Șaguna și Asociațiunea transilvană (Astra)*, Constanța, Editura Fundației Andrei Șaguna, 2001.
- Stokes, Gale, *Legitimacy Through Liberalism. Vladimir Jovanović and the Serbian Politics*, Seattle & Londra, University of Washington Press, 1975.
- Șematismul veneratului cler al arhiepiscopiei mitropolitane Greco-catolice române de Alba Iulia și Făgăraș pe anul domnului 1900, de la Sânta Unire 200*, Blaj, 1900.
- Șematismul veneratului cler al arhiepiscopiei mitropolitane Greco-catolice de Alba Iulia și Făgăraș pe anul 1932*, Blaj, 1932.
- Tatu, Alexiu, *Istoricul elaborării primei enciclopedii românești în documentele arhivelor naționale ale României (1895-1905)*, teză de doctorat, Sibiu, Universitatea „Lucian Blaga”, Facultatea de Științe Socio-Umane, 2011, coordonator științific, prof. univ. dr. Alexandru Avram.
- Țincu, Bucur, *Transilvania (1868-1900)*, în *Reviste literare românești din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea*, (Coord.), Ovidiu Papadima, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1974, p. 23-50.
- Țincu, Bucur, *Transilvania (1901-1918)*, în *Reviste literare românești de la începutul secolului al XX-lea*, (Coord.), Ovidiu Papadima, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1976, p. 105-148.
- Țeposu, Silviu, *Colaborarea societăților culturale cu organele statului și ale autorităților locale*, Biblioteca „Astra” nr. 18, Sibiu, 1933.
- Wolbe, Eugen, Nastasia, Maria, Nastasia, Ion, Badea-Păun, Gabriel, *Ferdinand I, Întemeietorul României Mari*, București, Editura Humanitas, 2004.

STUDII ȘI ARTICOLE

- Abrudan, Paul, *Documente inedite privind activitatea „Astrei” pentru înființarea de biblioteci literare în unități militare din Transilvania în anul 1919*, în *Studii și materiale de muzeografie și istorie militară*, XIII, 1980, p. 341-354.

- Abrudan, Paul, *Aspecte ale sprijinului acordat de românii din Transilvania războiului pentru cucerirea independenței de stat a României*, în *Revista de Istorie*, tom. 29, nr. 4, aprilie 1976, p. 587-594.
- Achim, Dan V. *Despărțământul Sighet al Astei în perioada interbelică*, în *Maramureș vatră de istorie milenară*, IV, 1999, p. 408-414.
- Agârbiceanu, Ion, *Subconștient și conștiință națională*, în *Transilvania*, 59, nr. 2, 1928, p. 97-106.
- Agârbiceanu, Ion, *Vița și mlădițele*, în *Căile fericirii*, Blaj, Editura Buna Vestire, 2004, p. 35.
- Albert, Carmen, *Cornel Groșorean și problema înființării regionalei „Astra bănățeană”*, în *Banatica*, XIV, 1996, p. 387-394.
- Albu, Alin, *Preoți ortodocși din Arhiepiscopia de la Alba Iulia care au suferit detenție în închisorile comuniste*, în *Revista Teologică*, Serie nouă, XV, nr.1, 2005, p. 17-19.
- Andruș, Rodica, *Câteva date privitoare la activitatea despărțământelor hunedorene ale Astei*, în *Sargetia*, XVIII-XIX, 1984-1985, p. 397-402.
- Anghel, Gheorghe, *Evoluția denumirii străzilor orașului Alba Iulia. Străzile vechiului oraș Alba Iulia*, în *Dacoromania*, nr. 30, 2007, http://www.dacoromania-alba.ro/nr30/evolutia_denumirii_strazilor.htm, accesat în 07.12.2017.
- Ardeleanu, Senior, Ion, *Centenarul Despărțământului Astei sălăjene, (1877-1977)*, în *Acta Musei Porolissensis*, I, 1977, p. 337-346.
- Avram, Mircea, *„Astra” inițiativa primei enciclopedii românești*, în *Centenarul revistei „Transilvania”*, Sibiu, 1969, p. 23-25.
- Avram, Mioara, *Timotei Cipariu, părintele filologiei românești*, în *Memoriile Secției de Filologie, Literatură și Artă*, IX, 1987, p. 13-15.
- Badea Lătuceanu, George, *Secuiei nu sunt unghiuri !*, în *Istorie și civilizație*, III, nr. 22, 2011, p. 6-15.
- Barițiu, George, *Societatea academică română, amici și contrarii ei*, în *Transilvania*, VI, nr. 21-24, 1873, p. 249, 253, 273, 285-287.
- Barițiu, George, *Cincisprezece ani din activitatea Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român*, în *Transilvania*, XIX, nr. 17-18/1-15 septembrie 1888, p. 143.
- Barițiu, George, *Recensiune asupra unui om științific premiat de către Academia Română în sesiunea sa din anul 1881*, în *Transilvania*, XII, nr. 9-10, 1881, p. 70.
- Barițiu, George, *Adunați documente și le păstrați*, în *Transilvania II*, nr. 12, 1869, p. 137-138.
- Barițiu, George, *Apulum, Alba Iulia, Belgradu în Transilvania*, în *Transilvania*, XVII, nr. 21-22, 1886, p. 173-180
- Baron, Mircea, *Activitatea „Astei” în Valea Jiului în perioada interbelică*, în *Avram Iancu*, 1997, vol. 5, p. 249-254.
- Banciu, Axente, *Universități populare*, în *Transilvania*, LI, nr. 2, 1920, p. 174-177.
- Băncescu, Lidia, *Revista Transilvania-cronică a dezvoltării Bibliotecii „Astra” din Sibiu*, în *Centenarul Revistei Transilvania*, Sibiu, Biblioteca Astra Sibiu, 1969, p. 37-44.
- Bârlea, Octavian, *Observații preliminare privitoare la Zenovie Pâclișanu*, în *Perspective*, nr. 50, iulie 1994, p. 10-11.
- Bârseanu, Andrei, *Către membrii Asociațiunii*, în *Transilvania*, XLV, nr. 7-9, 1914, p. 241.
- Berciu, Ion, *Profesorul Virgil Cucuiu*, în *Apulum*, XI, 1973, p. 901-904.
- Berciu, Ion, *Dr. Zaharia Muntean*, în *Apulum*, XI, 1973, p. 897-899.
- Bibliotecile aflătoare pe teritoriul despărțământelor „Asociațiunii” cu sfârșitul anului 1911*, în *Transilvania*, XLIII, nr. 5, 1912, p. 375.
- Buzatu, Gheorghe, *Un capitol de istorie politică-constituirea, guvernarea și dispariția „Blocului*

- Parlamentar” 1919-1920*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie*, XIII, 1976, p. 133-146.
- Bocșan, Nicolae, *Astra și Academia Română*, în *Asociaționism și naționalism cultural în secolele XIX-XX*, (Coord.: Liviu Maior, Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan), Cluj-Napoca, Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, 2011, p. 95-107.
- Boiu, Zaharia, *Academia Română*, în *Transilvania*, XXII, nr. 11, 1891, p. 32-337.
- Boiu, Zaharia, *Cultura poporului român*, în *Transilvania*, XXIII, nr. 1, 1892, p. 1-8.
- Bolovan, Ioan, Lăpădatu, Liana, *Societățile culturale românești din Transilvania și Matica Srpska în epoca modernă*, în *Anuarul Institutului de Cultură al Românilor din Voivodina*, Zrenianin, 2009, p. 160-161.
- Bolovan, Ioan, *Asociația Națională Arădană pentru cultura poporului român (1863-1918): între local și regional*, în *Asociaționism și naționalism cultural în secolele XIX-XX*, (Coord. Liviu Maior, Ioan Aurel Pop, Ioan Bolovan), Cluj-Napoca, Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, 2011, p. 223-241.
- Borș, Silviu, *Revista Transilvania. Câteva repere istorice la 140 de ani de la înființare*, în *Transilvania*, serie nouă, 12/2008, p. 6-9.
- Brătianu, Gheorghe, I., *Temeiuri istorice ale ideii naționale*, în *Transilvania*, 74, nr. 2, 1943, p. 85-90.
- Breazu, Ion, *De ziua „Astrei”*, în *Transilvania*, 68, nr. 3, 1937, p. 149-158.
- Breazu, Ion, *Străbătând despărțămintele*, în *Transilvania*, 70, nr. 1, 1939, p. 50-55.
- Brediceanu, Tiberiu, *Semnificația activității „Astrei” în anii din urmă*, în *Transilvania*, 71, nr. 5-6, 1940, p. 197-201.
- Brote, Eugen, *Biblioteca societății*, în *Foișoara Telegrafului român*, I, nr. 16, 29 iulie 1876, p. 122-123.
- Bucur, Corneliu, *Programul Astrei privind conservarea patrimoniului cultural național și valorificarea sa expozițional-muzeală*, în *Astra 1861-1950*, Sibiu, 1987, p. 399-411.
- Bucuța, Emanoil, *Educația adulților în România*, în *Lamura*, nr. 4-5, 1928, p. 98.
- Cazan, N. Gheorghe, *Lupta revoluționară a popoarelor. Prăbușirea monarhiei austro-ungare (1914-1918)*, în *Analele Universității București*, Seria Istorie, XVIII (1969), p. 73-93.
- Cazacu, Gheorghe, *Voluntarii români ardeleni din Rusia în timpul Primului Război Mondial*, în *Astra Salvensius*, I, nr. 1 ianuarie-iunie 2013, p. 89-115.
- Câmpeanu, Marius, *Vicarul Tit Bud (1846-1917). Omagiul la centenarul morții sale*, în *Țara Bârsei*, Serie nouă, XVI, nr. 16, 2017, p. 57-64.
- Cheregi, Ionel, *„Astra” pe un nou fâgaș*, în *România viitoare*, IV, nr. 218 (820), 1947, p. 1-3.
- Chindriș, Ioan, *Opera și ideile lui Simion Bărnuțiu*, în *Anuarul Institutului de Istorie din Cluj*, XXIX, 1989, p.21-50.
- Ciupercă, Ion, *Împrejurările venirii liberalilor la putere în ianuarie 1922*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie*, IX, 1972, p. 349-379.
- Ciura, Alexandru, *Amintiri despre Avram Iancu*, în *Transilvania*, LIII, nr. 11-12, 1922, p. 279.
- Ciurea, Alexandru, *Autori și editori*, în *Transilvania*, LI, nr. 1, 1920, p. 97-100.
- Ciobanu, Vasile, *Astra și sașii în perioada interbelică*, în *Astra 1861-1950*, Sibiu, 1987, p. 112.
- Cipăianu, Gheorghe, *ASTRA și oficialitatea maghiara la începutul anului 1918*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj*, XV, 1972, p. 355-371.
- Cipăianu, George, *Din activitatea Astrei în 1861 și 1862 (până la a doua adunare generală)*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Series Historia*, XVI, 1971, fasciculus 2, p. 53-62.

- Clopoțel, Ion, *Chemarea noastră*, în *Societatea de mâine*, I, nr. 1, 1924, p. 5.
- Curelea, Dragoș, Firu, Ștefan, *Ioan Teculescu-director al Astrei albauliene între exigențele funcției protopopiale și eparhial-militare de Alba Iulia între anii 1902-1924*, în *Acta Carpatica III. Anuarul românilor din Sud-estul Transilvaniei*, Sfântu Gheorghe, 2016, p. 193-230.
- Colan, Nicolae, *Cum se alcătuește o conferință religioasă*, în *Transilvania*, Sibiu, XLVI, 1935, nr. 5, p. 328.
- Colan, Nicolae, *Părintele Ion Agârbiceanu*, în *Viața Ilustrată*, Cluj, X, 1943, nr. 3, p. 31.
- Cordoș, Nicolae, *Din istoricul elaborării și tipăririi „Replicii”*, în *Acta Musei Napocensis*, XX, 1983, p. 187-212.
- Cornea, Lucia, *Aspecte ale activității Despărțământului Tinca al „Astrei” în perioada interbelică*, în *Crisia*, XIII, 1983, p. 221-228.
- Cornea, Lucia, *Adunarea generală de la Oradea a Astrei*, în *Analele Universității din Oradea Fascicola Istorie*, 1991, p. 88-96.
- Cornea, Lucia, *Principalele direcții de activitate al „Astrei” bihorene în perioada interbelică*, în *Crisia*, XXIV, 1994, p. 145-205.
- Cornea, Lucia, Ștefănescu, Barbu, *Școlile țărănești organizate de Astra bihoreană în perioada interbelică*, în *Crisia*, XII, 1982, p. 145-203.
- Cornea, Luminița, *Justinian Teculescu, primul episcop al Armatei Române și episcop de Cetatea Albă-Ismail*, în *Caligraf - revistă de cultură*, Drobeta Turnu-Severin, nr. 89, mai 2009, p. 7-9.
- Consemnarea membrilor «Asociațiunii» pentru literatura română și cultura poporului român*, în *Transilvania*, nr. 4 jubiliar, iunie-august 1911, p. 503, 511.
- Conspectul sumar al membrilor Asociațiunii la 1 august 1914*, în *Transilvania*, XLV, nr. 7-9, 1 septembrie 1914, p. 380.
- Comșia, Ovidiu, *Naționalism biopolitic*, în *Transilvania*, 68, nr. 6, p. 465-467.
- Cosmuță, Cosmin, *Momente privitoare la organizarea Vicariatului Ortodox Român de Alba Iulia*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Theologia Orthodoxa*, LIII, nr. 1, 2008, p. 47-56.
- Curelea, L., Dragoș, *Contribuții punctuale privind activitatea culturală și organizatorică în Despărțământul Alba Iulia al Astrei între anii 1900-1924*, în *Lohanul. Magazin Cultural-științific*, VIII, nr. 3 (31), 2014, p. 34-59.
- Curticăpeanu, Vasile, *Întemeierea societății Astra și rolul ei în cultura poporului român*, în *Studii. Revistă de Istorie*, 14, nr. 6, 1961, p. 1439-1463.
- Curticăpeanu, Vasile, *Societatea „Transilvania” din București pentru sprijinirea studenților și meseriașilor români din Austro-Ungaria*, în *Studii. Revistă de Istorie*, tomul 19, nr. 1, 1966, p. 100.
- Curticăpeanu, Vasile, *Activitatea științifică a Astrei*, în *Memoriile Secției de Științe Istorice a Academiei Republicii Socialiste România*, 1981, p. 105-111.
- Cuvântarea de deschidere a adunării generale de la Gherla (1868) rostită de Vasile Ladislau Pop*, în *Transilvania*, I, nr. 20, 1868, p. 466.
- Cserni Adalbert, *Apulum maradványok*, în *Századok*, no. 38, 1904, p. 798-799.
- Dan, P. Mihai, *Matica Slovenská Octogenară*, în *Transilvania*, 75, nr. 4-5, 1944, p. 360.
- Dădârlat, Mioara, *Colecțiile de periodice ale Bibliotecii „Astra” din Sibiu*, în *Centenarul Revistei Transilvania*, Sibiu, Biblioteca Astra Sibiu, 1969, p. 211-214.
- Dăianu, Elie, *Repriviri și prospecte din mijlocul unui veac*, în *Transilvania*, XLIII, nr. 6, 1912, p. 502.

- Demșea, Dan, *Istoricul unei biblioteci românești - biblioteca Asociației Naționale Arădene pentru cultura și conversarea poporului român*, în *Comunicări și referate*, Arad, 1974, p. 71-72.
- Diculescu, Vladimir, *Războiul pentru cucerirea independenței României-prilej de manifestare a unității de conștiință națională la românii din Transilvania și Banat*, în *Studii și articole de istorie*, București, XII, 1968, p. 25-30.
- Dunlap, Tanya, *Astra and the Appeal of the Nation: Power and Autonomy in Late-Nineteenth-Century Transylvania*, în *Austrian History Yearbook*, vol. 34, ian. 2003, p. 215-246.
- Dolga, Aurel, *Ecoul războiului de independență din 1877-1878 în Banat*, în *Studia Universitatis „Babeș-Bolyai”*, Series Historia, Cluj. XIII, 1968, fasc. I, p. 85-96.
- Domșa, Ioan, *Biblioteca centrală a Asociațiunii (Astra). Istoric, dezvoltare, perspective*, în *Transilvania*, 76, nr. 3-4, 1945, p. 38-58.
- Dunăreanu, Elena, *Horia Petra-Petrescu-bibliotecar al „Astrei”. 100 de ani de la naștere*, în *Biblioteca și cercetarea*, 9/1985, Cluj-Napoca, p. 150.
- Dunăreanu, Elena, *Bibliotecari ai Astrei publiciști*, în *Centenarul Revistei Transilvania*, Sibiu, Biblioteca Astra Sibiu, 1969, p. 29-36.
- Dunăreanu, Elena, *Biblioteca în concepția marilor bărbați ai Astrei*, în *Astra 1861-1950, Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român. 125 de ani de la înființare*, (Coord.), Victor V. Grecu, p. 395-398.
- Dragomir, Silviu, *Nicolae Bălcescu în Ardeal*, în *Anuarul Institutului de Istorie Națională din Cluj*, 5, 1928-1930, p. 1-34.
- Dragomir, Silviu, *Problema Transilvaniei*, în *Transilvania*, 72, nr. 1, 1941, p. 2-18.
- Expozeul lui Vasile Goldiș*, în *Transilvania*, 56, nr. 11-12, 1925, p. 600.
- Faur, Viorel, *75 de ani de la Adunarea Generală a Astrei desfășurată la Beiuș*, în *Crisia*, III, 1973, p. 305-316.
- Faur, Viorel, *Despărțământul orădean al „Astrei” (1908-1918)*, în *Crisia*, V, 1975, p. 280.
- Faur, Viorel, *Înființarea și activitatea despărțământului din Ceica al „Astrei” între anii 1910-1914*, în *Crisia*, VI, 1976, p. 265-271.
- Faur, Viorel, *Bibliotecile despărțământului beiușean al „Astrei” (1898-1914)*, în *Crisia*, 1976, p. 121-145.
- Faur, Viorel, *Date despre legăturile „Astrei” cu românii din Bihor (1861-1897)*, în *Crisia*, VIII, 1978, p. 565-570.
- Felea, V., Ilarion, P. S. *Nicolae Colan ca publicist*, în *Revista Teologică*, XXVI, 1936, nr. 7-10, p. 278-280.
- Foaia legilor provinciale și a guvernului pentru țara de coroană Transilvania*, Sibiu, nr. VI / 1850, p. 68-70.
- Gârbacea, Ion, *Din trecute vremi. Nicolae Cristea*, în *Tribuna*, III, nr. 82, 1940, p. 2-3.
- Georgescu, Ioan, *Astra*, în *Boabe de grâu*, I, nr. 4, iunie 1930, p. 10, 217-235.
- Ghibu, Onisifor, *Un livre secret du gouvernement hongrois: les Roumains de Hongrie et la nécessité de les magyariser*, în *Revue de Transylvanie*, tome I, nr. 1, 1934, p. 62-72.
- Ghidionescu, Vladimir, *Rolul social al învățătorimei noastre*, în *Transilvania*, LII, nr. 1-2, 1921.
- Giura, Lucian, *Despărțământul Sebeș al Astrei în documente inedite (1870-1900)*, în *Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis*, 6, 2014, p. 417-449.
- Giura Lucian, Giura G. Maura, *Adunările generale ale Astrei de la Deva (1874, 1899 și 1932)*, în *Sargetia*, V (XLI), Serie nouă, 2014, p. 265-276.

- Giura, Lucian, *Asociațiunea „Astra” și ceho-slovacii în context documentar*, în *In memoriam Gheorghe Buzatu 1939-2013*, Stela Cheptu, Horia Dumitrescu (Coord.), Iași, TipoMoldova, 2014, p. 381-387.
- Giorgiu, Dorin, *Politica școlară a guvernelor maghiare în perioada 1867-1918*, în *Apulum*, XLIII/2, 2004, p. 533-544.
- Glodariu, Eugenia, *Biblioteci populare ale „Astrei”*, în *Acta Musei Napocensis*, VI, 1969, p. 309-328.
- Glodariu, Eugenia, *Din activitatea editorială a Astrei: «Biblioteca populară a Asociațiunii»*, în *Acta Musei Napocensis*, VIII, 1971, p. 318-319.
- Glodariu, Eugenia, *Despărțământul Cluj al „Astrei” (1870-1914)*, în *Acta Musei Napocensis*, XII, 1975, p. 101-105.
- Glodariu, Eugenia, *Asociațiile culturale ale tineretului studios român din monarhia habsburgică 1860-1918*, în *Bibliotheca Musei Napocensis*, XVII, 1998, p. 151-243.
- Gocan, Simon, *Contribuția voluntarilor ardeleni din Rusia la înfăptuirea României Mari*, în *Vestitorul*, nr. 9-10, 1929, p. 11-14.
- Goga, Octavian, *Biblioteci populare*, în *Transilvania*, XL, nr. I, 1909, p. 49-50.
- Goga, Octavian, *Mijloacele de propagandă literară și culturală ale Asociațiunii și dezvoltarea lor*, în *Transilvania*, XLII, nr. 4, 1911, p. 349-392.
- Goldiș, Vasile, *Nouii orizonturi*, în *Transilvania*, 56, nr. 9-19, 1925, p. I-IV.
- Goldiș, Vasile, *Concluziuni*, în *Transilvania*, 61, nr. 1-6, 1930, p. 365-370.
- Constantin C. Gomboș, Elena Gomboș, *Protopopul-vicar de Alba Iulia Alexandru Baba o viață închinată slujirii bisericii ortodoxe și neamului românesc*, în *Dacoromania*, nr. 60, 2012.
- Georgescu, Ioan, *Momente din viața Bisericii unite din ultimii zece ani*, în *Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul 1918-1928*, București, vol. II, 1929, p. 783-831.
- Georgescu, Ioan, *Academiile teologice unite*, în *Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul 1918-1928*, București, Cultura Națională, 1929, vol. II, p. 980-982.
- Ghibu, Onisifor, *Universitatea Daciei Superioare*, în *Transilvania, Banatul Crișana, Maramureșul 1918-1928*, București, 1929, vol. II, p. 871-919.
- Goția, Dorin, *Din activitatea Astrei de sprijinire culturală a soldaților români în primul război mondial*, în *Marisia*, XIII-XIV, 1994, p. 305-327.
- Goția, Dorin, *Astra și comemorarea lui Avram Iancu în 1924*, în *Restituiri*, II, 1994, p. 126-141.
- Goția, Dorin, *Din activitatea de organizare a Astrei între 1914-1918*, în *Sargetia*, XV, 1992-1994, p. 711-726.
- Goția, Dorin, *Astra-realitate și simbol*, în *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane Sibiu*, III, 1996, p. 196-207.
- Goția, Dorin, *Activitatea Astrei în perioada 1914-1918 și locul ei în istoria românilor*, în *Sargetia*, XVIII-XIX, 1999-2000, nr. 2, p. 369-375.
- Goția, Dorin, *Prelegerile și conferințele ca mijloace de propagandă promovate de ASTRA la începutul secolului al XX-lea*, în *Angustia*, nr. 4, 1999, p. 289-290.
- Goția, Dorin, *Din activitatea de organizare a Astrei sibiene în anii primului război mondial*, în *Marisia*, XXVII, 2003, p. 313 - 322.
- Gusti, Dimitrie, *Organizarea Culturii*, în *Curentul*, nr. 2627 din 29 mai 1935, p. 2.
- Hendre Biro, Doina, *La bibliothèque d'Ignace Batthyány par listes, inventaires et catalogues*, în *Transilvania*, nr.4-5, 2016, p. 192-198.
- Herban, Adela, *Acordul de la Roma*, în *Sargetia*, XXV, 1992-1994, p. 803-822.

- Herseni, Traian, *Ontologia vieții sociale*, în *Societatea de mâine*, IX, nr. 13-14, 1932, p. 203.
- Herrity, Peter, *The Role of the Matica and Similar Societies in the Development of the Slavonic Literary Languages*, în *The Slavonic and East European Review*, vol. 51, 1973, no. 124, p. 368-385.
- Holhoș, Ioan, *Sistemul organizatoric pentru susținerea și realizarea progresului cultural-educativ al Astrei*, în *Astra 1861-1950. 125 de ani de la înființare*, Sibiu, Biblioteca Astra, 1987, p. 254.
- Holhoș, Ioan, *Concepția biblioteconomică promovată în acțiunea ASTREI de creare a sistemului de biblioteci publice în Transilvania și în alte provincii românești*, în *Astra 1861-1950, Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, (Coord.: Victor V. Grecu), p. 383-394.
- Holhoș, Ioan, *Locul și rolul revistei „Transilvania” în cultura națională*, în *Centenarul revistei Transilvania*, 1969, p. 67-68.
- Holhoș, Ioan, Nistor, Nicolae, *Contribuția „Astrei” la realizarea unității naționale*, în *Revista Arhivelor*, XI, nr. 2, 1868, p. 35-37.
- Hulea, Eugen, *Legăturile Brașovului cu Țara Românească, în Țara Bârsei, Conferință ținută pentru cadrele Astrei*, în *Țara Bârsei*, I, nr. 4, 1929, p. 332-336.
- Hulea, Eugen, *Parastas pentru Horia la Alba Iulia în anul 1885 faur 28*, în *Transilvania*, 75, nr. 3, 1944, p. 275-279.
- Hulea, Eugen, *Avocat Dr. Zaharia Munteanu (1881-1972)*, în *Apulum*, XI, 1973 p. 897-900.
- Hulea, Eugen, *În cetatea Alba Iuliei*, în *Transilvania*, 74, nr. 11-12, 1943, p. 927-931.
- Hulea, Eugen, *Andrei Bârseanu*, în *Apulum*, XV, 1977, p. 497-516.
- Hulea, Eugen, *Contribuția populației județului Alba la apărarea frontierei de vest a României în anii 1939-1940*, în *Apulum*, XIX, 1981, p. 367-379.
- Iancu, Gheorghe, *Adunarea generală a „Astrei” ținută la Abrud în septembrie 1938*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca*, XXII, 1979, p. 457-468.
- Iancu, Gheorghe, *Contribuții cu privire la reliefarea stării de spirit democratică, antifascistă și antihitleristă a poporului din județul Alba*, în *Apulum*, XXIV, 1987, p. 335-339.
- Instrucțiuni privitoare la organizarea cursurilor de alfabetizare*, în *Albina*, nr. 6, 1912, p. 281-285.
- Ionuțaș, Cătălin, *Biblioteca „Semănătorul” pagină luminoasă a culturii meleagurilor arădene*, în *Ziridava*, IX, 1978, p. 487-491.
- Joantă, Romul, *Protopopul Alexandru Baba*, în *Îndrumător Pastoral*, II, 1978, p. 174.
- Jurebița, George, *Viața și activitatea P.S. Sale. Scurtă schiță biografică*, în *Buletinul Episcopiei Cetății Albe-Ismail*, IX, nr. 8, 1932, p. 6-32.
- Josan, Nicolae, *Înființarea și activitatea Despărțământului Alba Iulia al „Astrei” până la 1900*, în *Apulum*, XVII-XXX, 1993, p. 377-415 .
- Josan, Nicolae, *Contribuții la cunoașterea vieții și activității memorandistului Rubin Patiția (1841-1918)*, în *Apulum*, X, 1972, p. 513-552.
- Josan, Nicolae, *Rubin Patiția, memorandist al mișcării memorandiste*, partea I, în *Apulum*, XXXV, 1998, p. 445-466.
- Josan, Nicolae, *Rubin Patiția, memorandist al mișcării memorandiste*, în *Apulum*, XXXVI, 1999, p. 383-400.
- Josan, Nicolae, *Contribuții privind solidaritatea românilor din județul Alba cu lupta pentru cucerirea independenței de stat a României (1877-1878)*, în *Apulum*, XV, 1977, p. 434-442.

- Josan, Nicolae, *Cărturarii județului Alba în slujba Unirii Transilvaniei cu România*, în *Apulum*, XXXVII/II, 2000, p. 188-190.
- Josan, Nicolae; Șerban, I., Ioan, *Profesorul Eugen Hulea*, în *Apulum*, XXI, 1983, p. 431-442.
- Josan, Nicolae, *Noi contribuții și precizări privind înființarea și începuturile „Astrei”*, în *Apulum*, XXXIII, 1996, p. 75-87.
- Lăcătușu, Ioan, *Episcopul Justinian Teculescu militant pentru unitatea națională a românilor*, în *Apulum*, XXXI, 1994, p. 407-414.
- Leb, Ioan Vasile, *Presa bisericească transilvăneană*, în *Mitropolia Ardealului. Contribuții transilvănene la Teologia ortodoxă*, Sibiu, 1985, p. 317.
- Leb, Ioan Vasile, *Nicolae Ivan (1855-1936), întâiul episcop al Vadului, Feleacului și Clujului*, în *Tabor*, nr. 9, decembrie 2011, p. 9-19.
- Lista colecțiilor Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român*, în *Transilvania*, II, nr. 11, 1869, p. 131-132.
- Lungu, Cornel, *Din legăturile „Astrei” cu societăți academice și culturale române și străine 1861-1914*, în *Conferințele Bibliotecii Astra*, (Coord. Onuc Nemeș Vintilă), Sibiu, Biblioteca „Astra” Sibiu, nr. 81/2010, p. 81-103.
- Lungu, Cornel, *Din legăturile „Astrei” cu societăți academice și culturale române și străine (1861-1914)*, în *Transilvania*, serie nouă, XXXVI (CXII), 1/2007, p. 3-12.
- Lupaș, Ioan, *Înființarea Asociațiunii și conducători ei*, în *Transilvania*, XLII, nr. 4 jubiliar, 1911, p. 343-344.
- Lupaș, Ioan, *Asociațiunea Transilvană și Matica Slovenská*, în *Transilvania*, 75, nr. 4-5, 1944, p. 309.
- Lupu, Corvin, *Transilvania - 140 de ani de la apariție*, în *Transilvania*, serie nouă, 12/2008, p. 1-5.
- Lupu, Corvin, *Revista „Transilvania” 140 de ani de la prima apariție*, în *Familia Română*, anul 9, 2-3/2008, p. 8-9.
- Maior, Liviu, *Constituirea Partidului Național Român. Conferința din 12-14 mai 1881*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, Seria Historia, XV, fascicula 1, 1970, p. 100-103.
- Maior, Liviu, *Soldați români în armata austro-ungară 1914-1918*, în *Civilizație medievală și modernă românească*, (Coord. Nicolae Edroiu, Aurel Răduțiu, Pompiliu Teodor.), Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1985, p. 355-367.
- Maior, Liviu, *Politica școlară a guvernelor maghiare față de români (1900-1914)*, în *Anuarul Institutului de Istorie din Cluj Napoca*, 1990-1991, p. 129.
- Maior, Liviu, *Mișcarea națională a românilor din Transilvania. De la autonomie spre uniunea statului*, în *Națiunea română. Geneză. Afirmare. Orizont contemporan*, (Coord. Ștefan Ștefănescu), București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984, p. 410-426.
- Maior, Liviu, *Românii ardeleni de la loialitatea dinastică la loialitatea națională*, în *Revista de Istorie Militară*, 2008, nr. 5-6, p. 19-26.
- Maior, Liviu, *Asociaționismul transilvan și modernizarea societății românești (sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea)*, în *Schimbare și devenire în istoria României*, (Coord. Ioan Bolovan și Sorina Paula Bolovan), Cluj-Napoca, 2008, p. 89-90, 102.
- Manciulea, Ștefan, *Atestate de purificațiune*, în *Cultura creștină*, 18, 1938, p. 473-483.
- Marcu, T., Grigore, *Spicuri din activitatea publicistică a Arhipăstorului nostru*, în *Telegraful Român*, Sibiu, 111, 1963, nr. 43-44, p. 3-5.
- Matei, Pamfil, *Aspecte ale activității de răspîndire a culturii în rândul maselor, desfășurată de «Astra»*, în *Studii și Comunicări*, Sibiu, 1981, p. 381-382.

- Matei, Pamfil, *Transilvania. Etape și Preocupări*, în *Transilvania*, serie nouă, VII (LXXXIV), 6/1978, p. 26-28.
- Matei, Pamfil, *Adunările generale ale Asociațiunii mijloace de afirmare și întărire a conștiinței naționale*, în *Astra (1861-1991)*, Sibiu, Biblioteca Județeană „Astra”, 1992, p. 25.
- Matei, Pamfil, *Gustav Weigand și Asociațiunea*, în *Conferințele Bibliotecii „Astra”*, nr. 113/2010, p. 113-114.
- Maxa, Maria, *Foaia noastră, revistă a Asociațiunii „Astra” la Cluj*, în *Astra 1861-1891*, Sibiu, Biblioteca Județeană „Astra”, 1992, p. 118.
- Mârza, Iacob, *Zenovie Pâclișanu, colaborator la „Revista Istorică Română” (1943-1944)*, în *Revista istorică*, VII, nr. 11-12, 1996, p. 927-934.
- Mârza, Iacob, *Zenovie Pâclișanu, bibliotecar la Blaj (1916-1919)*, în *Biblioteca și cercetarea*, Cluj, XX, 1996, p. 122-129.
- Mârza, Iacob, *Din istoriografia Supplex-ului: Cercetările lui Zenovie Pâclișanu*, în *Acta Musei Porolissensis*, Zalău, XX, 1996, p. 321-328.
- Mârza, Iacob, *Istoricul Zenovie Pâclișanu*, în *Annales Universitatis Apulensis. Series Historica*, XIII, 2009, p. 161-170.
- Mârza, Iacob, *Conceptul de educație în gândirea iluminist-romantică a românilor din Transilvania*, în Victor Neuman, Armin, Heinen, (Coord.), *Istoria României prin concepte*, Polirom, Iași, 2010, p. 95.
- Mârza, Dan, *Despărțământul Dej al Astei*, în *Acta Musei Porolissensis*, X, 1986, p. 537-543.
- Metes, Ștefan, *Biserica Ortodoxă Română din Transilvania în cei din urmă zece ani*, în *Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul 1918-1928*, București, vol. II, 1929, p. 759-764.
- Milisavac, Zivan, *Istorija Matice Srpske*, în *The American Historical Review*, American Historical Association, vol. 92, no. 4, octombrie 1987, p. 1000-1001.
- Mináč, Vladimír, *Stodvadsat' rokov*, în *Slovenské pohl'ady*, nr. 8, 1983, p. 18-19.
- Mircea, Gabriela, *Elita și comunitatea românească din Alba Iulia în primele decenii ale secolului al XX-lea. Spicuri din tipărituri și documente de epocă (I)* *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca*, L, 2011, p. 111-128.
- Mircea, Gabriela, Le Nir, Marily, *Momente din activitatea didactică și culturală a profesorului Pierre Channier la Alba Iulia (1922-1939)*, în *Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis*, 5, 2013, p. 477-506.
- Mircea, Gabriela, *Surse documentare despre momentul înființării Despărțământului VIII Alba Iulia al Astei (1870) (I)*, în *Ethos XXI*, An. 2, Nr. 4 (apr. 2011), p. 13-21.
- Mircea, Gabriela, *Elita și comnitatea românească din Alba Iulia în primele decenii ale secolului al XX-lea. Spicuri din tipărituri și documente de epocă (II)*, în *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca*, LII, Supliment, 2013, p. 189-217.
- Mircea, Gabriela, Rustoiu, Ioana, *Aspecte ale activității Muzeului Regional Alba Iulia (1939-1940), oglindite în arhiva Ținutului Mureș*, în *Apulum*, LI, Series Historia & Patrimonium, 2014, p. 401-415.
- Mircea, Ionela Simona, *Catedrala Încoronării, 15 octombrie 1922, Încoronarea suveranilor Românei Mari*, în *Sargetia*, XXXIV, 2006, p. 373-381.
- Mureșan, Camil, *Cu privire la asociaționism în istoria culturii*, în (Coord. Liviu Maior, Ioan Aurel Pop, Ioan Bolovan), *Asociaționism și naționalism cultural în secolele XIX-XX*, Cluj-Napoca, Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, 2011, p. 17-21.

- Moga, Valer, *Despărțământul Alba Iulia al Astrei (1918-1948)*, în *Apulum*, XXXI, 1994, p. 441-491.
- Moga, Valer, Mârza, Eva, *Muzeul Unirii din Alba Iulia. I. Tradiții muzeografice 1886-1918*, în *Apulum*, XXVII-XXX, 1990-1993, p. 417-422.
- Moga, Valer, *Bogdan Petriceicu Hașdeu și Transilvania. Alba Iulia în cadrul turneului documentar din 1874*, în *Apulum*, XXIV, 1987, p. 293-303.
- Moga, Valer, *Serbările Unirii. Alba Iulia-20 mai 1929*, în *Apulum*, XXII, 1985, p. 293-303.
- Moga, Valer, *Evoluția Despărțământului Alba Iulia al Astrei după 1918*, în *Astra 1861-1991. 130 ani de la înființare*, Biblioteca „Astra” din Sibiu, Sibiu, 1992, p. 43-47.
- Moga, Valer, *Adunările generale ale „Astrei” în perioada 1918-1930*, în *Apulum*, XXXIII, 1996, p. 185-214.
- Moga, Valer, *„Astra” în relațiile interinstituționale ale României (1918-1930)*, în *Annales Universitatis Apulensis*, Series historica, 2-3, 1998-1999, p. 219-232.
- Moga, Valer, *Politică și cultură (1918-1930). Cazul „Astrei”*, în *Annales Universitatis Apulensis*, Series historica, 6/I, 2002, p.201-211.
- Moga, Valer, *Post-scriptum la Marele Război: încercări de restaurație habsburgică în Ungaria (1921)*, în *Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis*, 9, 2017.
- Moga, Valer, Stan, I., Constantin, *Încoronarea regelui Ferdinand I la Alba Iulia. Jubileul de 70 de ani al Catedralei Încoronării-15 oct. 1922-15 oct. 1992*, în *Îndrumător pastoral*, XV, 1992, p. 2-10, 45.
- Moldovan, Iuliu, *Organizarea activității culturale*, în *Transilvania*, 65, nr. 2, 1934.
- Moldovan, Iuliu, *Acceptarea unei ideologii și directive programatice unitare*, în *Transilvania*, 65, nr. 5, 1934, p. 309.
- Naghiu, Iosif, *Bio-bibliografia P. S. Episcop Nicolae Colan al Vadului, Feleacului și Chujului, anii:1916-1936*, în *Revista Teologică*, XXVI, 1936, nr. 11-12, p. 405-407.
- Nastovici, Ema, *Măsurile de reglementare a situației economice interne în anii 1914-1916 și urmările lor*, în *Revista de Istorie*, 31. nr. 8, 1978, p. 1373-1390.
- Nazare, Daniel, *Revista „Transilvania” și pasiunea pentru istorie a lui George Barițiu*, în *Familia Română*, 9, 2-3/2008, p. 12-13.
- Neamțu, Gelu, *Din corespondența lui Timotei Cipariu cu George Barițiu referitoare la editarea unui organ de presă al „Astrei”*, în *Acta Musei Napocensis*, IV, 1967, p. 581-588.
- Neamțu, Gelu, *Din activitatea lui George Barițiu pentru editarea unui organ de presă al Astrei*, în *Astra 1861-1950*, (Coord.), Victor V. Grecu, Sibiu, 1987, p. 281-286.
- Neamțu, Gelu, Cordoș, Nicolae, *Politica guvernelor maghiare de deznaționalizare a românilor din Transilvania în perioada 1867-1918*, în *Apulum*, XXVII-XXX, 1990-1993, p. 462-463.
- Neamțu, Gelu, *O micromonografie Visarion Roman*, în *Acta Musei Napocensis*, 32, nr. 2, 1995, p. 225-245.
- Negru, Andrei, *Contribuția revistei „Societatea de mâine” la dezvoltarea sociologiei românești interbelice*, în *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca*, Series Humanistica, 2003, p. 247-273.
- Neumann, Victor, *Federalism and Nationalism in the Austro-Hungarian Monarchy. Aurel C. Popovici's Theory*, în *East European Politisc and Society*, nr. 16, 2003, p. 864-897.
- Netea, Vasile, *Manualele școlare românești, elemente ale unității naționale*, în *Revista de Istorie*, București, tomul 30, nr. 1, ianuarie, 1977, p. 55-57.

- Netea, Vasile, *La guerre d'indépendance de 1877, expression de la solidarité du peuple roumain*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, 1967, nr. 4, p. 601-628.
- Netea, Vasile, *Proiectele de statut ale „Astrei”*, în *Revista Muzeelor*, VII, nr. 3, 1970, p. 202-205.
- Niessen, P. James, *Museums, Nationality, and Public Research Libraries in Nineteenth-Century Transylvania*, în *Libraries & the Cultural Record*, Vol. 41, No. 3, Summer 2006, p. 298-336.
- Nițu, Valeriu, *Timotei Cipariu și începuturile Bibliotecii „Astra”*, în *Centenarul Revistei Transilvania*, Sibiu, Biblioteca Astra Sibiu, 1969, p. 193-200.
- O nouă ctitorie regală: Legea Serviciului social*, în *Transilvania*, 69, nr. 5-6, 1938, p. 257-263.
- Palihovici, Liviu, *Monumentul „Horea, Cloșca și Crișan” din Alba Iulia*, în *Apulum*, XVIII, 1980, p. 559.
- Pascu, Ștefan, *Însemnătatea culturală națională a Astrei*, în *Memoriile secției de Științe istorice*, seria IV, tom. VI, 1981, p. 97-98.
- Pavel, Teodor, *Activitatea „Astrei” pentru dezvoltarea învățământului românesc în Transilvania (1861-1918)*, în *Sargetia*, X, 1973, p. 263-306.
- Păcurariu, Mircea, *125 de ani de la apariția calendarelor Arhiepiscopiei Sibiului*, în *Mitropolia Ardealului*, XXII (1977), nr. 7-9, p. 591-593.
- Păcurariu, Mircea, *Ecoul războiului de independență în „Telegraful român”*, în *Mitropolia Ardealului*, Sibiu, 1967, p. 315-344.
- Păcurariu, Mircea, *Contribuția Bisericii din Transilvania la crearea și activitatea Astrei*, în *Studii de istorie a Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, București, 2005, p. 220-232.
- Părean, Ioan, *Soldați ai României Mari. Din prizonieratul rusesc în Corpul voluntarilor transilvăneni și bucovineni*, în *Revista Academiei Forțelor Terestre*, VII, nr. 3-4 (27-28), trimestrul III-IV, 2002.
- Petranu, Coriolan, *Muzeele din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș. Treutul, prezentul și administrarea lor*, București, Cartea Românească, S.A., 1922, p. 22-24.
- Petrasciuc, Romeo, *Portretul gazetarului Iosif Trifa*, în *Almanah „Iisus Biruitorul” 2005*, Sibiu, Editura Oastea Domnului, 2004, p. 195-196.
- Petrescu, Petra, Horia, *Astra de după războiu*, în *Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul. 1918-1928*, București, Vol. II, 1929, p. 1331-1332.
- Petrescu, Dragoș, *Fundația Culturală Regală „Principele Carol” (1921-1940)*, în *Carpica*, XXIX, 2000, p. 271-276.
- Pleșa, Ioan, *Formarea și activitatea consiliilor naționale din județul Alba în luna noiembrie 1918*, în *Apulum*, vol. VII /II, 1969, p. 406-407.
- Pleșa, Ioan, *Contribuția maselor din județul Alba la realizarea actului Unirii Transilvaniei cu România, din 1 Decembrie 1918*, în *Alba Iulia-2000*, Alba Iulia, 1975, p. 377-380.
- Pleșa, Ioan, Truță, Ioan, Moga, Valer, *Istoricul Colegiului «Horea, Cloșca și Crișan» Alba Iulia*, în *Universul catedrei*, nr. 7/1994, p. 5-6.
- Polverejan, Șerban, *Din istoricul memorandumului. Ședința Comitetului Central al P.N.R., din 25-26 martie 1892*, în *Acta Musei Napocensis*, Cluj, 1969, p. 322-344.
- Pop, Sever, *Dănilă Papp General de divizie în retragerea, Rezident regal al Ținutului Mureș*, în *Îndumări și fapte străjerești în Ținutul Mureș*, I, nr. 1, mai-iunie 1939, p. 34-35.
- Popa, George, *Cărțile cele mai bune și bibliotecile poporane*, în *Transilvania*, XXI, nr. 1, 1890, p. 9-13.
- Popa, Traian, *Amintiri din revoluția din 1918*, în *Alba Iulia*, 11, nr. 24, p. 7-8.

- Popovici, Vlad, *Fondatorii „Astrei”*. *Studiu prosopografic*, în *Asociaționism și naționalism cultural în secolele XIX-XX*, (Coord.: Liviu Maior, Ioan Aurel Pop, Ioan Bolovan), Cluj-Napoca, Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, 2011, p. 151-159.
- Preda, Gheorghe, *Problema de reorganizare a Astrei în Transilvania*, 61, nr. 1-6, 1930, p. 27-56.
- Preda, Gheorghe, *Scurtă analiză a împrejurărilor de astăzi, cari pot da indicațiuni asupra activității culturale de mâine a „Astrei”*, în *Transilvania*, 65, nr. 1, 1934, p. 2-5.
- Preda, Gheorghe, *O nouă directivă a „Transilvaniei”* în *Transilvania*, 65, nr. 1, 1934, p. 2-6.
- Preda, Gheorghe, *Imperativele categorice ale vremurilor de astăzi în Transilvania*, 70, nr. 5-6, 1939, p. 301-305.
- Price, F. Robert, *The Matica Srpska and Serbian Cultural Development*, *Library of Congress Quarterly*, 22, no. 3, July, p. 259-264.
- Prokeš, Jaroslav, *National Self-help under Foreign Rule: I. The Centenary of the Matica Česká*, în *The Slavonic and East European Review*, Vol. 10, nr. 29, Modern Humanities Research Association and University College London, School of Slavonic and East European Studies, 1931, p. 420-427.
- Racovițan, Radu, Racovițan, Mihai, *Istoria națională în preocupările „Astrei” și Academiei Române*, în *Biblioteca Județeană „Astra”*, Sibiu, p. 81-85.
- Retegan, Simion, *Proniciamentul de la Blaj*, în *Anuarul Institutului de Istorie din Cluj*, IX, 1966, 127-142.
- Rișcuță, Cristina, *Aspecte din viața și activitatea rezidentului Ținutului Mureș generalul Dănilă Papp (1867-1950)* în *Apulum*, XXXVII/2, 2000, p. 269-274.
- Romînașu, Radu, *Școlile țărănești organizate de despărțămintele bihorene ale „Astrei” în perioada interbelică*, în *Analele Universității din Oradea, Seria Istorie-Arheologie*, 2004, p. 167-178.
- Romînașu, Radu, *Preotul Iosif Trifa și Foaia Lumina satelor (1922-1935)*, în (Coord. Carmen Tâgșorean, Ilie Rad), *Tradiții ale presei religioase din România*, p. 303-314.
- Scriban, Iuliu, *Moartea Episcopului Justinian Teculescu al Cetății Albe în Biserica Ortodoxă Română*, L, nr. 9, 1932, p. 610.
- Sigmirean, Cornel, *Studenții și afirmarea europeană a problemei naționale*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Historia*, XXXIX, nr. 1-2, 1994, p. 169-186.
- Sigmirean, Cornel, *Națiune și politică la intelectualii români din a doua jumătate a secolului al XIX-lea: repere ideologice europene*, în (Coord. Cornel Sigmirean), *Intelectualii. Ideologii și destin politic*, Târgu Mureș, Editura Arhipelag, 2015, p. 5-13.
- Sigmirean, Cornel, *Elites of the Modern Period in the Romanian Historical Research (18th century to 1948)*, în *Anuarul Institutului de Istorie «G. Barițiu» Cluj-Napoca, Series Historica, Supliment 1*, 2016, p. 181-185.
- Simu, Romul, *Tabloul subvențiilor date despărțămintelor de către județe, primării și alte instituții*, în *Transilvania*, 60, nr. 10-11, 1929, p. 769.
- Simu, Romul, *Anexa VI, Tabloul terenurilor de case naționale, a suprafeței lor și a arenzilor încasate până la 1 septembrie 1918*, în *Transilvania*, 60, nr. 10-11, 1929, p. 915.
- Spânu, Susana Margareta, *Reorganizarea Despărțământului Astra Brașov 1926*, în *Cumidava*, XIII, 1983, nr. 2, p. 209-217.
- Spânu, Susana Margareta, *Principalele direcții de activitate al „Astrei” bihorene în perioada interbelică*, în *Crisia*, XXIV, 1994, p. 145-205
- Spre înaintarea științelor și artelor*, în *Transilvania*, VIII, nr. 7, 1875, p. 85-86.

- Stajić, Vasa, Seton-Watson, R. W., *The Centenary of the „Matica Srpska”*, în *The Slavonic and East European Review*, Vol. 6, No. 18, Martie, 1928, p. 594-595.
- Stanley, B. Kimball, *The Austro-Slav Revival: A study of Nineteenth-Century Literary Foundations*, în *Transactions of the American Philosophical Society. New series*, vol. 63, 1973, no. 4, p. 14-15, 18-25, 31-71.
- Stînea, Carmen, *Biblioteca publică din Alba Iulia, inițiativă a Muzeului Național al Unirii*, în *Apulum*, XLII, 2005, p. 413-420.
- Străjan, Ion, *Zaharia Munteanu, un mare luptător albaulian pentru întregirea României*, în *Dacoromania*, nr. 10, 2002.
- Șerbu, George, *Necesitatea și modul de a se înființa biblioteci la sate*, în *Transilvania*, XIV, nr. 13-14, 1883, p. 102-106.
- Șteiu, Nicolae, *Activitatea culturală a Astei în satele de pe Valea Almașului (1899-1939)*, în *Acta Musei Porolissensis*, X, 1986, p. 545-549.
- Șteiu, Nicolae, *Preocuparea Despărțământului Astei pentru ridicarea unei statui a lui Avram Iancu la Huedin*, în *Acta Musei Prolissensis*, XXIV-XXV, 1987-1988, p. 817-820.
- Tabloul despărțămintelor Asociațiunii după județe în Transilvania*, 58, nr. 10-11, 1927.
- Tabloul terenurilor de Case naționale și a suprafețelor până la 15 august 1930*, în *Transilvania*, 62, nr. 1-8, 1931, p. 107.
- Tabloul despre rezultatul „Ofrandei publice” cu liste de subscripție în anul 1936-1937 în Transilvania*, 68, nr. 3, 1937, p. 159-161.
- Tablou sumar al membrilor „Asociațiunii” în Transilvania*, 58, nr. 10-11, p. 579.
- Tampa, Magdalena, *Din începuturile bibliotecii de la Blaj - despre inventarul manuscris din 14 iunie 1747*, în *Biblioteca și cercetarea*, III, 1978, p. 126-145.
- Tampa, Magdalena, *Din nou despre începuturile bibliotecii de la Blaj. Cărți și posesori: Grigore Maior*, în *Biblioteca și cercetarea*, V, 1981, p. 93-105.
- Tăslăuanu, C. Octavian, *Raportul general al Comitetului central al «Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român», cătră adunarea generală, convocată în Sibiu, la 13 și 14 Octomvrie 1912*, în *Transilvania*, XLIII, nr. 5, 1912, p. 300-305.
- Tăslăuanu, C. Octavian, *Tabloul sumar despre starea și activitatea despărțămintelor în cursul anului 1913*, în *Transilvania*, XLV, nr. 7-9, septembrie 1914, p. 293 .
- Tăslăuanu, C. Octavian, *Organizarea satelor noastre*, în *Transilvania*, XLII, nr. 2, 1911, p. 117-121.
- Tăslăuanu, C. Octavian, *Muzeul „Asociațiunii”*, în *Transilvania*, XLII, nr. 4 jubiliar, 1911, p. 457-475.
- Tăslăuanu, C. Octavian, *Despărțămintele „Asociațiunii”*, în *Transilvania*, nr. 4 jubiliar, iulie - august, 1911, p. 478-483.
- Teculescu, Horia, *Sfârșitul unei lupte de veacuri-Ultima adunare a românilor din Ardeal ținută sub vechiul regim, la Alba-Iulia*, în *Calendarul pe anul 1938 al Ligii antirevizioniste române*, București, Tipografia ziarului „Universul”, 1938, p. 6-8.
- Timbus, Mircea, *Mărturii documentare despre rolul Asociației Naționale din Arad pentru cultura poporului român în lupta de emancipare națională și spirituală a românilor din Transilvania (sec. XIX)*, în *Ziridava*, VI, 1976, p. 165-175.
- Tudor, Gelu-Alexandru, *Câteva documente ale Despărțământului Astra Ciuc păstrate în arhiva profesorului Spiru Tudor, președintele despărțământului în perioada 1939-1948*, în *Acta Carpatica*, III, 2016, p. 411-422.

- Tulbure, Gheorghe, *Școala sătească din Ardeal în epoca lui Șaguna*, în *Satul și școala*, nr. 5-6, 1937, p. 5.
- Turc, Lucia, *Istoriografia privind bibliotecile românești din Transilvania (1850-1918)*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Seria Historia*, LXV, nr. 1-2, 2000, p. 85-100;
- Turc, Lucia, *Tipurile de biblioteci românești transilvănene în Epoca Modernă (1850-1918)*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Seria Historia*, LXVI, nr. 1-2, 2001, p. 59-80.
- Turda, Marius, *The magyars a ruling race. The Idea of National Superiority in Fin-de-Siècle Hungary*, în *European Review of History*, nr. 10, 2003, p. 5-32.
- Togan, Nicolae, *Biblioteca „Asociațiunii”*, în *Transilvania*, XLII, nr 4 jubiliar, 1911, p. 476-478.
- Tomoni, Dumitru, *Astra Bănățeană în perioada 1937-1948*, în *Arhivele Banatului*, 1997, 5, p. 369-381.
- Vesa, Vasile, *Aspecte ale activității cultural-politice a burgheziei române din Transilvania la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea*, în *Acta Musei Napocensis*, III, 1966, p. 537-546
- Voicu, Sebastian, *Problema culturalizării masselor*, în *Transilvania*, 59, nr. 1, 1928, p. 1-6.
- Vrabie, Nicu, *Istoricul Despărțământului central județean Miercurea-Ciuc al Astrei*, în *Acta Hargetensia*, I, 1980, p. 161-169.
- Weber, Nora, *Gender and class as components of national efforts in Slovakia from 1848 until 1900*, în *Historicke Studie*, nr. 36, Bratislava, 1995, p. 71-72.
- Zainea, Ion, *Legea românească (1921-1950)-publicație religioasă și culturală a Episcopiei Ortodoxe Oradea*, în *Tradiții ale presei religioase din România*, (Coord., Carmen Tâgșorean, Ilie Rad), Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2017, p. 323-333.

WEBOGRAFIE

- www.kia.hu/konyvtar/erdely/erd2002/abetn02.pdf, accesat în 16.03.2016
- http://www.dacoromania-alba.ro/nr30/contributii.htm/Nicolae_Josan/ accesat în 05.03.2016
- http://www.dacoromania-alba.ro/nr25/avocatul_dr_camil_velican.htm, accesat în 15.06.2016;
- www.dacoromania-alba.ro/nr25/dr_ioan_pop.htm, accesat în 15.06.2016.
- http://www.dacoromania-alba.ro/nr30/evolutia_denumirii_strazilor.htm, accesat în 02.07.2017.